ARTUR GOROVEI

NOȚIUNI DE FOLKLOR

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREȘTI
321.—938

CE ESTE FOLKLORUL

In amurgul senin al unei zile de vară, pe malul unui lac, sub ramurile parfumate ale unui teiu care-şi lăcrămează petalele, un om cu o vastă cultură enciclopedică, un savant înarmat cu toată ştiinţa veacului, contemplează natura.

Tot ce vede în juru-i: apa albăstrie cu frunzele nufărului în floare; dealurile din zarea depărtată, după care scapătă soarele „ca o vatră de jăratec"; păsărelele care-şi grăbesc sborul spre cuiburi; apoi bolta cerului azurat, pe care, încetul cu încetul, se ivesc stelele, ca nişte copii sfioşi, pe cari luna, la celălalt capăt al orizontului, vrea să-i mistuiască în lumina ei, — tot ce vede omul acesta, în jurul lui, îi suggerează gânduri care-i descopăr tainele lumei.

Savantul acesta, pentru care nimic nu i învăluit în giulgiul misterului, asistă, ca un împărat la o mare serbare, la defilarea, pe dinaintea minţii lui, a tuturor cunoştinţelor acumulate, în curgerea atâtor veacuri de muncă neinteresată şi nerentabilă.

Ca într'un film de cinematograf, pe care numai el ştie să-l vadă, i se perindează miliardele de veacuri în care s'a înfiripat Universul, pe o sfărmătură a

căruia ne frământăm noi, oamenii, cu toate patemile şi nimicniciile vieţii noastre.

El ştie totul. Ştie cum s'au făcut pământul, şi soarele, şi luna, şi stelele. El ştie rostul tuturor vietăţilor de pe pământ şi ale celor din văzduh, şi al tuturor vietăţilor pe care ochiul nostru nu le poate prinde. El ştie rostul petelor din soare şi cunoaşte, pe de rost, numele tuturor munţilor din lună.

Ştinţa nu are nimic de ascuns pentru el : „Universul fără margeni e în degetul lui mic„.

In fiinţa savantului acestuia s'ar putea simboliza „Ştiinţa", pe care el a smuls-o din mii şi mii de volume, pe care numai el ştie să le deslege, şi rostul cărora poate să-l priceapă numai el.

Tot ce ştie omul acesta, nu am greşi dacă am spune că este o ştiinţă „oficială". Este oficială, pentrucă e consemnată în manualele şcolare.

Datele ştiinţei oficiale nu pot să fie contrazise, măcar că un adevăr de astăzi a fost ieri o nerozie, şi ar putea să fie o utopie, o vechitură, mâne. Nestabilitatea multora dintre teoriile ştiinţifice este inerentă. Cine ştie câte dintre legile pe care astăzi le credem eterne, nu vor fi cândva răsturnate de către un savant care s'ar ivi.

Ştiinţa aceasta, pe care ni îngăduim să o numim oficială, este creaţiunea unor anumiţi indivizi, unor personalităţi marcante, cu care se mândresc anumite popoare şi în timpuri anumite; ştiinţa aceasta nu are nimic comun cu mulţimea: este o operă individuală, nu una colectivă. De aici diversitatea

unora dintre teoriile ştiinţifice despre acelaşi obiect, şi variabilitatea lor în timp.

La câţiva paşi mai departe de savantul acesta, priveşte acelaşi peisaj un om, răzimat pe un băţ încrestat de mâna lui, un om despre care, comparat cu savantul de alături, am fi în drept să esclamăm: „Câtă depărtare, Doamne, dela vierme pân' la astru!"

E un sătean, unul dintre cei mulţi care dăinuiesc încă în ţara noastră; un om în vârstă, care nu ştie carte, nu a umblat prin lume — va fi fost şi el, doară, de două ori la moară şi odată la târg —; un om a căruia judecată nu este înfluenţată de civilizaţia, de cultura oraşelor.

Omul acesta are şi el multe cunoştinţi despre ale lumei, care se perândă în mintea lui, simultan cu meditaţiile savantului: gândesc amândoi, în acelaşi timp, despre acelaşi lucru.

Dar câtă deosebire între gândurile amândurora!

Săteanul nostru ştie şi el cum s'a format lumea, dintr'un ou cosmic; ştie că, plutind pe apele nemărginite, Dumnezeu şi Dracul, acesta din urmă s'a scufundat în fundul mării, şi din mâlul ce i-a rămas sub unghii, s'a făcut pământul. Ştie că din lut a creat Dumnezeu pe Adam, şi din coasta lui pe Eva, prima femeie. Despre peştii din ape, despre paserile din văzduh, despre fiarele din pădure şi despre animalele din curtea lui, despre tot ce-i în jurul casei lui, el ştie lucruri extraordinare: de cine, cum şi pentru ce au fost create fiecare. In lună, când se uită, el vede imaginea lui Cain, omorând pe fratele său Abel; luna, care alunecă

a lene pe bolta cerului, pentru el nu este un corp rece şi nesimţitor—este o fiinţă vie, ca şi soarele şi stelele, având patimile lor. O stea care cade este sufletul unui om care moare în clipa aceea. Sfântul Soare se supără dacă o gospodină, când îşi mătură casa, îi aruncă în faţă gunoiul. Când oamenii devin prea păcătoşi, se întristează şi soarele, se tulbură şi se întunecă, precum tot din pricina răutăţii oamenilor, pământul se clatină.

Tot, dar absolut tot ce există pe lume, are explicare pentru el, şi raţiunea de a fi.

Boala, ori cum s'ar manifesta, este lucrarea diavolului, pe care, dacă l-ai alungat din cele „99 de închieturele" câte are trupul omului, în care se poate ascunde, bolnavul se vindecă. Pe diavol ştiu să-l alunge babele, prin descântece, şi tot ele pot să-ţi dea sfaturi ca să fii pus la adăpost de influenţa lui: când bei apă 'din cofă, să sufli asupra ei, ca să nu-l înghiţi. Şi câte, câte altele!

Omul acesta e foarte superstiţios. Fiecare act al vieţii lui este legat de o superstiţie.

Omul acesta are datinele şi obiceiurile lui, păstrate din străbuni, şi dela care nu se abate; el e „păstrător de legi şi datini". Naşterea, copilăria, juneţa, bărbăţia şi bătrâneţa lui se petrec la fel, cum le au petrecut şi străbuni lui, care nici ei nu s'au ţinut de moda epocei, ca lumea din oraşe, ce se ţine până şi de moda zilei, şi de care săteanul se deosebeşte în mod fundamental, în toate manifestările vieţii lui : sânt două popoare cu două civilizaţii distincte, dacă nu şi diametral opuse.

Omul acesta îşi contruieşte casa după nişte regule de arhitectură ale lui, care corespund la toate cerinţile climei în care trăieşte; viaţa lui de gospodar se împacă anevoie cu inovaţiile cele mai raţionale şi mai necesare ale timpului, numai din pricina că în toate manifestările vieţi lui, el se conduce de lozinca: „aşa am apucat dela părinţi".

Omul acesta are o viaţă afectivă intensă, cu toată aparenţa de nepăsare, de indiferenţă pe care i-am putea-o bănui. El are nevoi sufleteşti pe care şi le satisface cu propriile lui mijloace. El are cântecele lui, şi de jale şi de veselie; are danţurile lui speciale, şi o comoară nesfârşită de strigăte în joc, parte integrantă din danţuri.

Arta o cultivă omul acesta. Casa şi portul lui sânt împodobite cu lucruri pe care le invidiază orăşenii, şi dacă nu pot sau n'au vreme să le imiteze, măcar le colecţionează — un sport. Scorţurile, ţesăturile, sculpturile lui în lemn, olăria, ornamentaţia ouălor de Paşti, şi câte alte obiecte nu formează tezaurul artei populare.

De o viaţă intelectuală omul acesta nu-i străin. Imensul material întitulat „Literatură populară", este creaţiunea lui; cântecele de leagăn, jocurile copilăreşti, doinele, cimiliturile, oraţiile de nuntă, baladele, bocetele, poveştile, legendele, tradiţiile istorice, atâtea isvoare de frumuseţe artistice, scânteeri ale unei inteligenţi care trece de limita omului comun.

Omul acesta păstrează, ascunsă în mintea lui, aşa de multe cunoştinţi, moştenite din străbuni, o

comoară pe care o transmite la acei cu cari-şi duce traiul împreună, şi o lasă moştenire generaţiilor viitoare.

Spre deosebire de ştiinţa savantului, ştiinţa săteanului acestuia nu i variabilă. Ceeace crede el astăzi despre creaţiunea lumii, de pildă, au crezut părinţii lui, au crezut moşii şi răstrămoşi lui, cu mii şi mii de ani în urmă.

Cunoştinţele acestea ale săteanului, chiar dacă la începutul omenirei au izvorît din mintea unui individ determinat, nu pot să fie considerate creaţiunea unei personalităţi, ca ştiinţa pe care o numim oficială; ele sânt operă anonimă şi patrimoniul unei colectivităţi. Colectivitatea aceasta, pentru unele credinţe, are proporţia unui sat: pentru altele proporţia unui grup de sate, a unei provincii, a unei ţări, a unui grup de ţări, a unui continent, şi sânt credinţe comune omenirei întregi, a omenirei de astăzi şi a aceleia despre care ni s'au păstrat cele mai vechi amintiri, precum ar fi credinţa despre existenţa celor două genii care-şi dispută stăpânirea lumei: geniul Luminei şi al Intunericului, al Binelui şi al Răului, genii personificate la popoarele ortodoxe prin ceeace noi numim Dumnezeu şi Dracul.

Toată ştiinţa aceasta despre ale lumei, tot acest patrimoniu colectiv, moştenit din gură în gură, din generaţie în generaţie, nealterat de influenţa civilizaţiei şi a culturei cărturăreşti, este ceeace constitue un material de studii şi o ştiinţă care se numeşte *Folklor*.

ISTORICUL

Cuvântul „folklor" este o creaţiune relativ nouă. Pentru prima oară cuvântul „folk-lore" apare în numărul dela 22 August 1846 al revistei *Athenaeum* din Londra. Arheologul William J Thoms, într'o scrisoare semnată cu pseudonimul „Ambrose Merton", propune ca acest cuvânt să fie întrebuinţat pentru a exprima ceeace, în limba ingleză, era cunoscut sub numele de „antichităţi populare" (Popular antiquities), sau „literatură populară" — deşi este mai mult o ştiinţă decât literatură.

Cuvântul este un nume compus din două cuvinte saxone: *folk*, care însemnează „popor", şi *lore* — „ştiinţă", adică: *the lore of the people* — ştiinţa poporului [1]).

Cuvântul a fost adoptat îndată de savanţii scandinavi, apoi de savanţii finlandezi, ruşi, etc.; savanţii de limbă latină l-au adoptat mai cu greu. In Spania şi în Portugalia, unde mai târziu s'au în-

1. Amănunte din: Paul Sébillot, Le Folk-Lore. Paris, librairie Octave Doin, 1913; Arnold van Gennep, le Folklore. Paris, librairie Stock.

treprins studii ştiinţifice asupra datinelor populare, şi unde nu se impusese un alt termen prealabil, adoptarea cuvântului inglizesc nu a întâmpinat dificultăţi, cu atât mai mult că relaţiunile ştiinţifice între Spanioli sau Portughezi şi Inglezi, au fost strânse, mai mult chiar de cum erau cu Francezii, popor vecin, ai cărui savanţi, ca şi cei Italieni, menţineau expresiunea „tradiţie populară", în consideraţie că cercetările lor, în acest domeniu, aveau o vechime impunătoare, erau numeroase şi prezentau importanţă, din punctul de vedere al calităţii savanţilor şi al publicaţiunilor lor. In Spania, revista „El Folk-Lore andaluz" apare în 1882, urmată de alte publicaţii, în care se păstrează termenul folklor. „El Folk-Lore español" figurează în fruntea unei publicaţii: „Biblioteca de las tradiciones españolas" încă din 1883.

Pe când în Anglia funcţiona de mulţi ani o „Folk-Lore Society", în Franţa se înfiinţa o „Société des *traditions populaires*" şi Paul Sébillot, împreună cu H. Gaidoz, fundară în 1887, revista „Mélusine", pe care o intitulară: „Recueil de Mythologie, *littérature populaire*, *traditions* et usages", ocolind, în mod ostentativ, expresiunea folklor, după cum făcù şi Paul Sébillot când, în 1885, fundă „Revue des *traditions populaires*", care a continuat, sub această numire, până la sfârşit, în 1916.

O altă revistă de folklor, din Paris, se numea „la *Tradition*" şi în zilele noastre funcţionează, tot în Paris, o „Société française d'Ethnographie",

care scoate un buletin întitulat: „Revue d'Ethnographie et des *traditions populaires*", deşi publică şi un material de folklor pur.

Abia în 1929 apare, la Paris, o „Revue de Folklore français".

Una dintre cele mai interesante colecţii de folklor din toată lumea, editată de librăria Maisonneuve din Paris, e intitulată „les *littératures populaires* de toutes les nations", cu subtitlul: „*traditions,* légendes, contes, chansons, proverbes, devinettes, superstitions". Dar pe când unii autori ai volumelor care compun această celebră colecţie, menţin titlurile de „coutumes populaires", şi altele identice, alţi autori ai aceleiaşi colecţii întrebuinţează, în lucrările lor, cuvântul folklor.

Aşa, volumul XV, lucrarea lui I. Vinson, tipărită în 1883, este „le *Folk-Lore* du pays basque"; în 1888, vol. XXVII al lui C. Baissac, este „le *Folk-Lore* de l'île Maurice", precum vol. XIX, tipărit tot în 1888, se intitulează: „le *Folk-Lore* des Hautes Vosges", de L. F. Sauvé; vol. XXXI, din 1894, al d-lor Georgiakis şi Léon Pineau este „le *Folk-Lore* de Lesbos"; vol. XXXIII-XXXIV al d-lui A. Orain este „le *Folk-Lore* de l'Ille-et-Vilaine". Insuşi Paul Sébillot îşi întitulează „Le *Folk-Lore* des pêcheurs", vol. XLIII din această colecţie, apărut în 1901; „Le *Folk-Lore* de la Beauce et du Perche", sânt vol. XLV-XLVI ale d-lui F. Chapiseau, tipărite în 1903. Volumele II şi III din seria nouă a acestei colecţii, sânt „Le *Folk-Lore* du Dauphiné", lucrarea savantului Arnold van Gennep.

S'au făcut în Franţa încercări de a se înlocui denumirea „tradiţii populare", sau „literatură populară", prin altele, care să corespundă mai exact noţiunei folklor. S'a încercat numirea de „Démopsychologie", apoi acea de „Anthropopsychologie", şi chiar acea de „Mythographie", dar s'a renunţat la ele. In 1877, Gaston Paris, la o întrunire „des dîners de Ma Mère l'Oye", care trebuia să se numească „Dîner du Folk-Lore français", propuse termenul „ouï-dire", care se găseşte în Rabelais, pentru a înlătura termenul folklor. Asupra acestei denumiri nu a mai insistat el însuşi, dându-şi samă că dacă ar fi bun cuvântul ca substantiv, ar fi o barbarie întrebuinţarea expresiunilor „ouïdiristes" în loc de „folkloristes", sau „ouïdiristiser" în loc de „folkloriser", după cum aceleaşi neajunsuri prezenta o altă denumire care se propunea, acea de „Gai savoir".

Alţi doi folklorişti, Carnoy şi de Beaurepaire-Froment, au încercat să întroducă termenul „traditionnisme", cu adiectivul „traditionniste", ceea ce a provocat vii discuţii.

Tradiţie, tradiţionism şi *tradiţionist* sânt cuvinte susceptibile de un sens politic; ar putea să însemneze nu numai studiul moravurilor şi al obiceiurilor tradiţionale, dar o atitudine mintală şi politică, prin care se opune tradiţia, sau cutare tradiţie particulară, privind inovaţiile ca un contrar al tradiţiei. Şi pentrucă tradiţia se măreşte întruna, pentrucă anii trec, pe când inovaţiile se opun veşnic tradiţiei, prin faptul chiar că inovaţiile sânt

ceva nou, riscul unei confuzii era neplăcut acelora cari doriau să studieze faptele populare în afară de orice sistem politic. Se poate vedea un fenomen de acelaş gen cu privire la regionalism, care se apropie de folklor pe multe părţi, dar cuprinde şi studiul altor elemente ale vieţii populare, ca elementele economic, demografic, urbanist, etc. (Arnold van Gennep, op. cit., p. 9).

Specialiştii francezi recunoşteau multele avantaje pe care le prezenta termenul folklor, prin scurtimea, prin sonoritatea şi elasticitatea semnificaţiei lui. Din el se puteau creá substantivul şi adiectivul „folkloriste“, adverbul „folkloriquement“ şi termenul „folklorisme“; de asemenea verbul „folkloriser“, cu toate formele lui.

In 1885 contele de Puymaigre tipărì un volum întitulat „Folk-Lore“, şi expunea, în modul următor, raţiunea de a întrebuinţa acest termen: „Folk-Lore cuprinde în aceste opt litere poeziile populare, tradiţiunile, basmele, legendele, credinţile, superstiţiile, obiceiurile, cimiliturile, proverbele, în fine tot ceeace are legătură cu naţiunile, cu trecutul lor, cu viaţa lor, cu opiniile lor. Era necesar de a exprima această mulţime de subiecte fără perifrase, şi s'a împrumutat un cuvânt străin, căruia s'a convenit a i se da o aşa de vastă accepţiune“.

Cu toate acestea, probabil că numai şovinismul influenţa pe savanţii francezi să nu accepte, în dicţionarul lor, termenul folklor, care, însă, a răsbit, şi însuşi Paul Sébillot, care şi-a menţinut titlul de „tradiţii populare“ a revistei lui, când a fost

vorba să-şi întituleze marea sa lucrare, rezultatul muncii unei vieţi întregi, a fost nevoit să numească „Le *Folk-Lore* de France“, cele patru volume tipărite în 1904.

Sub influenţa Franţei, în Belgia, revista „Wallonia”, care a început să apară la Liège, în 1893, publicată de d-nii O. Colson, Jos. Defrecheux şi G. Willame, era un „recueil de *littérature populaire*“, pe când „Société du *Folklore* wallon“ edita revista „Bulletin de *Folklore*“.

In Italia, de asemenea, se boicota termenul folklor, unde Stanislas Prato propunea expresiunea „Demologie“. Revista de folklor scoasă la Palermo, în 1882, de G. Pitrè şi S. Salomone-Marino, se numeşte „Archivio per lo studio delle *tradizioni poporali*“, după cum şi Angelo de Gubernatis, la 1893, scoate „Revista delle *tradizioni popolari* italiene“, organ al Societăţii naţionale „per le *tradizioni popolari* italiane“. O altă revistă de folklor din Italia, „Il volgo di Roma“, este „raccolta di *tradizioni* e costumanze popolari“.

In Elveţia există o „Société suisse des *traditions populaires*“, cu o revistă trimestrială întitulată „Archives suisses des *traditions populaires*“, care apare şi astăzi, sub direcţia d-lui Prof. Dr. Ed. Hoffmann-Krayer, redactată de d-nii Dr. Hanns Bächtold-Stäubli şi Dr. Jean Roux.

Cei mai recalcitranţi dintre folklorişti sânt Germanii, cari nu renunţă la termenul „Volkskunde“,

Incă în 1828, Germanii aveau la Stuttgart, revista „Das Ausland“, care era „Wochenscrift für

Erd-und Voelkerkunde". In 1890 se fundează, la Berlin, societatea „Verein für Volkskunde", cu revista „Zeitschrift des Vereins für Volkskunde".

In Olanda se întrebuinţează, ca şi în Germania, termenul „Volkskunde"; cu acest titlu a apărut la 1888, în Gand, o revistă flamandă „Volkskunde", care însă avea, ca subtitlu: „Tijdschrift voor nederlandische *Folk-Lore*".

Astăzi, însă, atât în Europa cât şi în ţările Americei, termenul folklor este îndeobşte întrebuinţat, cu o singură excepţie: Germania şi Austria, care menţin pe Volkskunde al lor. Dar şi la dânşii, cu toate acestea, se prezintă o anomalie, pe care se vede că nu pot să o înlăture: deşi din „Volkskunde" au creat un derivat „volkskuendlich", sânt nevoiţi să întrebuinţeze termenul „folklorist", pentru a designa pe acel care se ocupă cu folklorul, şi cel mult scriu cuvântul cu forma germanizată: „Volklorist".

* * *

Expresiunea *tradiţiuni populare* a fost întrebuinţată, la noi, de primii culegători.

Doctorul T. Stamati, prin anul 1840, a tipărit într'un Calendar din Iaşi, o colecţie întitulată: „Pepelea sau *tradiciuni năciunare* româneşti, culese, înorânduite şi adăogite". Este o adevărată culegere de folklor, făcută de un cărturar conştient de importanţa materialului dat de el la iveală.

Din Calendar, *Pepelea* a fost extras într'o broşură, începând cu pagina 105, şi pe dosul coperţii s'a adăugat o „Precuvântare", în care Stamati

scrie: „*Tradiţiile* sau *trădăciunile* naţionale sânt o oglindă cu ceaţă în care agerul istoric zăreşte trecutul unei naţii.

„Din aceste *trădăciuni* putem încheia despre originea şi despre feluritele trepte de cultură sau de barbarie, despre multe prefaceri şi strămutări locale, despre limbă, obiceiuri şi religiune, cu un cuvânt despre întregul caracter al unui popor.

„Multe din trădăciunile româneşti cuprinzându-se în aventurile lui Pepelea, am socotit că aceste adunate şi modificate încât moralul şi buna cuviinţă să ierte, vor fi primite cu îngăduinţă".

Prima revistă specială de folklor, „*Şezătoarea*", care a apărut la Folticeni, în 1892, avea ca subtitlu: „Revistă pentru literatură şi *tradiţiuni populare*", şi numai din 1908 s'a întitulat: „Revistă de *folklor*".

Cel întâiu om de ştiinţă, la noi, care a întrebuinţat cuvântul folklor, a fost Hasdeu, în ale sale „Cuvente den betrani", cele două volume tipărite în 1878—79.

La 1893, Elena Sevastos, care fusese premiată de Academia Română pentru lucrarea sa „Nunta la Români", scoate publicaţia „Rândunica", pe care o întitulează: „Revistă critică, literară şi *folcloristică*", şi toate celelalte reviste care publicau şi material de folklor, iar unele menite anume pentru acest soiu de material, ocolesc cuvântul folklor.

Profesorul universitar Aron Densuşianu, scoate în Iaşi, la 1893, „Revista critică-literară", în programul căreia intră articole asupra „datinelor noa-

stre populare“; revista „Ion Creangă“, ce apare la Bârlad, în 1908, sub direcţia lui Tudor Pamfile, publicaţie exclusiv pentru folklor, este: „Revistă de limbă, literatură şi artă populară“, ca şi „Doina“, revistă care apare în 1928, sub direcţia preutului P. G. Savin, în comuna Jorăşti, jud. Covurluiu.

O lucrare eminamente de domeniul folklorului, făcută chiar în vederea obţinerei unei catedre de folklor la Universitatea din Bucureşti, de Th. D. Speranţia, tipărită în 1904, este întitulată: „Introducere în literatura populară română“, deşi primul paragraf al cărţii defineşte astfel literatura populară: „Sub numele de *literatură populară* se înţelege totalitatea acelor producţiuni ale minţii omeneşti, care se păstrează prin tradiţie orală şi sânt produse de autori necunoscuţi“ — ceea ce ar fi o definiţie a folklorului.

Termenul de „folklor“ îl întrebuinţează alte reviste ce apar.

La 1912 apare „Ghiluşul”, revistă „*folkloristică*”, în comuna Balota, judeţul Dolj, editată de St. St. Tuţescu; la 1919, preutul Gh. N. Dumitrescu-Bistriţa, scoate în comuna Bistriţa, jud. Mehedinţi, o „revistă muzicală populară”, intitulată „Izvoraşul”, care, începând cu anul IV, în 1922, devine „Revistă de muzică, artă populară şi *folklor*”; în Blaj, în Ianuarie 1923, apare „Comoara Satelor, revistă lunară de *folklor*“, sub direcţia d-lui Traian German; tot în Ardeal, în Gherla, apare la 1924 „Scânteia“, revistă „literară, ştiinţifică şi de *folklor* a Societăţii de lectură Ion Creangă a elevilor li-

ceului Petru Maior din Gherla"; „Suflet oltenesc culegeri şi cercetări *folkloristice*", este revista care apare în 1927, sub direcţia preutului Teodor Bălăşel, în comuna Pleniţa, jud. Vâlcea, ca organ al tovărăşiei folkloriştilor olteni; în Bucovina, în Iunie 1931, apare primul număr din „Ţara fagilor, revistă de literatură şi *folklor*", sub direcţia d-lui Constantin Milici, în comuna Soloneţ, jud. Suceava. Revista „Tudor Pamfile" din Dorohoiu, redactată de dr. Econom D. Furtună, în 1923, când a apărut, avea ca subtitlu: „Revistă de limbă, literatură şi artă populară", şi cu începutul anului II devine: „Revistă de muzică, artă populară şi *folklor*", pentru ca, în Septembre 1926 să se reîntoarcă la subtitlul dela început.

DOMENIUL FOLKLORULUI

Cum trebue înţeles folklorul? Care este domeniul lui?

La începutul cercetărilor folkloristice, domeniul acestei ştinţe nouă era acela indicat de Paul Sébillot, care-l definea astfel : „Un fel de enciclopedie a tradiţiunilor, a credinţelor şi a obiceiurilor claselor populare, sau a naţiunilor puţin înaintate în evoluţie, cu repercusiunile reciproce ale literaturei orale şi a literaturei cultivate; este examenul survivenţelor care, după cum a demonstrat studiul preistoriei comparat cu starea socială similară a unor triburi, se urcă, adeseori, până la primele timpuri ale omenirei, şi s'au conservat, mai mult sau mai puţin alterate, până la popoarele cele mai civilizate şi uneori, în mod inconştient, chiar la spiritele cele mai cultivate". (Revue d'Anthropologie, 1886, p. 293).

Un alt folklorist marcant, A. Gittèe, în 1885, determina ca obiect al folklorului : „Tradiţia populară, în accepţia cea mai largă a cuvântuiui, cuprinzând astfel tot ceeace se transmite în popor din veac în veac. Tradiţia se prezintă sub formele

cele mai diverse: cântec popular, poveste sau legendă, proverb, dicton sau formuletă, credinţă sau superstiţie". (Revue de Belgique, LIV, p. 225).

Inglezii pentru cari, la început, obiectul folklorului era o „ştiinţă a tradiţiei", trebuind să se ocupe cu adunarea şi studierea materialului păstrat în popor din generaţie în generaţie: tradiţii, obiceiuri, credinţe, superstiţii, cântece, poveşti, au lărgit mai pe urmă domeniul folklorului, întroducând şi cercetările asupra artei şi industriei populare, şi chiar asupra limbei, ceeace s'a admis şi de folkloriştii germani. [1])

Savanţii germani au întrecut, în concepţia lor despre folklor, pe inglezi şi pe francezi. „Weinhold cerea folkloristului să cerceteze nu numai producţiile populare, ca basme, poesii, credinţe, obiceiuri, superstiţii, ci şi modul de traiu al poporului de jos (îndeletnicirile lui, portul, locuinţa, etc.), precum şi particularităţile lui fizice — şi chiar graiul. Weinhold nu făcea aici decât să desvolte punctul de vedere pe care-l formulase cu altă ocazie, când definise folklorul: studiul tuturor manifestaţiunilor de viaţă ale poporului de jos".

Definiţia lui Weinhold a dat naştere la discuţii între savanţii germani. Unii au adoptat-o în între-

1) Citaţiile sânt din lecţiunea de deschidere a cursului d-lui profesor Ovid Densuşianu, la Facultatea de litere din Bucureşti, la 9 Noembrie 1909, publicată în broşura: «Folklorul. Cum trebue înţeles». Bucureşti, libr. Alcalay, 1910.

gime; alţii au fost de părere că, astfel conceput, folklorul ar încălca domeniul altor discipline. „Astfel A. Dieterich eliminează din cercetările folkloristice informaţiile asupra artei populare şi portului dela ţară, observând că acestea pot într'adevăr să servească uneori folkloristului, dar nu trebue să fie obiectul special de investigaţiune al lui.

Tot astfel K. Voretzsch, într'o comunicare făcută acum câţiva ani la congresul filologilor şi profesorilor germani, a insistat asupra exagerărilor în care cad cei mai mulţi şi a propus să se renunţe în studiile de folklor la chestiuni ca arhitectura populară, îmbrăcămintea, ş. a."

D-l. Ovid Densuşianu, în lucrarea menţionată, cu competenţa ce i se cunoaşte, în această materie, documentează astfel concluzia la care ajunge:

„S'a afirmat dela început şi se repetă mereu că scopul folklorului este de a ni arăta felul propriu de a simţi al unui popor, viaţa lui sufletească în toate manifestaţiunile ei mai caracteristice şi aşa cum se resfrâng în diferitele lui producţiuni păstrate din timpurile cele mai vechi. Folklorul este chemat prin urmare să ne ducă la stabilirea de fapte psihologice, şi de aceea orice culegător de basme, poesii populare, credinţi, ş. a. trebue să vadă în materialul adunat contribuţiuni preţioase, sigure, pentru conclusiuni de etnopsihologie.

„Dacă acesta este obiectul investigaţiunilor folklorice, rămâne să vedem întru cât ele — aşa cum sânt făcute azi — îşi ating ţinta.

„Folkloriştii singuri au constatat că cele mai multe din motivele populare se întâlnesc, aproape neschimbate, la toate popoarele; ce povesteşte ţăranul nostru, povesteşte şi ţăranul din alte părţi, ori chiar sălbatecul din Africa şi din America. Basmele cu deosebire circulă din loc în loc, cu aceleaşi fapte fantastice, cu aceiaşi eroi legendari — uneori chiar cu aceleaşi imagini, cu aceleaşi expresiuni, şi asemănările acestea merg adeseori dincolo de timpul de azi, pot fi urmărite până în epocele cele mai îndepărtate — se ştie că mare parte din poveştile noastre erau cunoscute şi vechilor locuitori ai Indiei, şi Egiptenilor, şi Grecilor. Aceiaşi constatare şi pentru multe din credinţile, obiceiurile, superstiţiile actuale, aşa că întrebarea firească pe care trebue să ni-o punem este: poate servi asemenea material la concluziuni psihologice sigure, la aprecieri temeinice, asupra sufletului unui popor? Dacă am răspunde da, ar urma că psihologia ţăranului nostru este aceiaşi cu a vechiului Egiptean ori a Grecului din antichitate, pentrucă constatând o uniformitate de motive populare, trebue să admitem şi o uniformitate de dispoziţiuni sufleteşti. Nimeni însă nu poate admite aşa ceva, şi totuşi la această concluziune sântem duşi dacă stăruim în felul de până acum de a înţelege folklorul.

„Sânt fără îndoială şi povestiri care se întâlnesc numai la unele popoare, găsim câteodată chiar în motivele stereotipe amănunte caracteristice, locale, un fel de a-şi reprezenta lucrurile propriu unui

popor, dar nici aceste elemente — prea sporadice ori prea vagi — nu ne autorizează să vedem în ele temeiuri pentru deducţiuni precise, categorice.

„O parte de superioritate din acest punct de vedere au de sigur poesiile populare. Aici elementul psihologic, individual ori colectiv, caracteristic unei anumite grupări etnice, iese mai bine în evidenţă şi poate fi luat mai mult în samă la stabilirea de diferenţieri sufleteşti. Să nu uităm însă că şi în poezia populară sânt motive care nu sânt circonscrise între anumite graniţe, că teme comune circulă la mai multe popoare, vecine ori îndepărtate, că împrumuturi numeroase de subiecte poetice s'au făcut dela unii la alţii, aşa că prezenţa lor într'o anumită regiune nu poate spune tocmai mult, nu poate îndreptăţi concluziuni de natură psihologică pe care să se poată pune mult preţ. Nu trebue de asemenea perdut din vedere că unele poesii se păstrează în popor prin obiceiu, prin puterea tradiţiei, continuă să fie cântate chiar atunci când nu mai corespund unui mod special de a simţi, concretizat în ele.

„In faţa unui asemenea material, prea uniform ori prea sărac, mai poate fi vorba de cercetări psihologice în care să ni se dea icoana sufletească întreagă a unui popor, tot ce-l impresionează şi-i stăpâneşte gândul, tot ce călăuzeşte viaţa lui de fiecare zi, de fiecare clipă? Să nu ne mirăm dar că cu toată grămada de culegeri populare care s'au făcut de atâţia ani, şi la noi şi aiurea, nu s'a ajuns să se dea, sub raporturile psihologice

nimic temeinic, nicio sinteză care să justifice necesitatea atâtor fapte înşirate în mii de volume şi să ne convingă că folklorul a ajuns să realizeze ce i se cere, a trecut de perioada dibuirilor şi s'a îndrumat pe calea adevărată.

„Renunţând deci să mai credem în temeinicia formulei aplicată până acum, încetând de a ne mai iluziona cu păreri care au fugit de controlul criticei, care este noul punct de razim pe care vom putea aşeza mai bine cercetările viitoare, spre ce alte orizonturi va trebui să ne îndreptăm pentru ca să emancipăm şi folklorul de concepţiuni învechite şi de metode sterpe?

„Printr'un efect de optică — obicinuit mai ales când o specialitate începe să se constitue alături de altele — folkloriştii n'au văzut în jurul lor decât o parte din mulţimea de fapte ce aşteptau să fie luate în samă. Mulţumiţi cu atât, ei au continuat să se preocupe de aceleaşi veşnice manifestaţiuni care li se păreau mai demne de înregistrat, şi când au venit în atingere cu poporul, au uitat un lucru elementar, aşa de evident că te miri că a putut fi pierdut din vedere. Au uitat anume că cineva nu trăieşte numai din ce moşteneşte, ci şi din ce adaogă pe fiecare zi în sufletul lui, şi că aceasta este mai ales partea ce merită să fie explorată. Ca moştenire de sute şi mii de ani ni se înfăţişează toate basmele, credinţile, superstiţiile, şi tot ca o moştenire trebue socotite cele mai multe din poesiile populare. Dar oare la atâta se reduc manifestaţiunile sufleteşti ale popo-

rului, acelea în special pe care el şi le exprimă prin graiu? In viaţa de fiecare zi, în cursul restrâns al familiei sau cel larg al satului, ţăranul nu primeşte impresii de tot felul, sufletul lui nu este mereu atins de realitatea care l înconjoară? Dacă este prin urmare vorba de a înţelege şi reda psihologia poporului de jos, se poate oare trece peste această parte vie, veşnic în mişcare, din fiinţa lui sufletească, şi nu este tocmai ea cea mai interesantă de prins, cea mai preţioasă, faţă de cealaltă tradiţională, prea artificială?

„A fost deci o greşală a folkloriştilor când au înlăturat din cercul lor de observaţiune părţi aşa de însemnate din viaţa, din sufletul celor simpli; pentru constatările psihologice este absolut indispensabil să se dea şi acest material, să se culeagă dela ţăran, în afară de ce s'a cules de obiceiu până acum, tot ce dânsul exprimă prin graiu, tot ce alcătueşte judecata lui asupra diferitelor împrejurări în care trăieşte, *tot ce crede el despre actualitate.*

„Precizând, colecţiunile de folklor trebue să ni aducă informaţiuni din care să se poată vedea ce crede omul dela ţară despre cei mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi de el, cei din satul lui, ori cei dela oraş, despre neamurile străine cu care vine în atingere, despre biserică şi şcoală, despre administraţie şi armată, despre unele evenimente la care a luat parte sau despre care a auzit povestindu-se, cum l-au impresionat unele lucruri pe care le-a văzut în afară de satul lui, ce-şi mai

aminteşte din copilărie, care personalităţi însemnate se impun mai mult simpatiei lui, cum şi le înfăţişază şi ce cunoaşte din viaţa lor, etc. Numai în chipul acesta putem ajunge să cunoaştem pe ţăran aşa cum este, în toate prilejurile care pun în lumină felul lui de a gândi şi de a simţi, la muncă ori la petrecere, printre ai lui ori printre alţii, vesel ori întristat.

„Cu alte cuvinte, *folklorul trebuie să ni arate cum se resfrâng în sufletul poporului de jos diferite manifestaţiuni ale vieţii, cum simte şi cum gândeşte el fie sub influenţa ideilor, credinţelor, superstiţiunilor moştenite din trecut, fie sub aceea a impresiunelor pe care i le deşteaptă împrejurările de fiecare zi.*

„Dând folklorului această interpretare, nenumărate vor fi foloasele pe care ni le va aduce, şi oricine va putea găsi informaţiuni mai bogate, nouă, asupra vieţii, sufletului celor cari trăiesc mai departe de cultură".

Asupra foloaselor pe care folklorul, astfel conceput, le poate aduce ştiinţei în general, d-l Densuşianu spune următoarele:

„Culegerile de folklor în felul arătat, dându-ni informaţiuni directe şi sigure asupra sufletului poporului, vor face să ni schimbăm multe păreri, multe prejudecăţi. Pentru noi în special vor fi de mare folos constatările la care vom ajunge pe această cale, pentrucă se ştie cât de adânc înrădăcinate sânt şi azi unele credinţe despre cei din popor. Ne am deprins să vedem pe ţăran altfel

de cum este în realitate, să-i atribuim însuşiri pe care nu le are ori să trecem cu vederea peste păcate inerente firei lui. In chipul acesta de a judeca e ceva din uşurinţa obişnuită cu care luăm drept bune afirmări necontrolate ori repetăm mereu ce altora li s'a părut într'o zi adevăr nediscutabil. Se vede însă aici şi un sistem întreg de gândire, am putea spune general, pentrucă a stăpânit despotic minţile din veacul trecut şi dăinueşte şi azi, sub o formă sau alta, făcându-ne să perdem măsura dreaptă a lucrurilor. Nu este o paradoxă când vom spune că în toată mişcarea intelectuală de vreo sută de ani în coace a domnit tendinţa de a falşifica norma după care avem să judecăm valorile sufleteşti. Sub influenţa unor concepţiuni nebuloase şi a unui entusiasm care a degenerat în retorism romantic s'a ajuns să se dea despre cei de jos o icoană zugrăvită în colorile cele mai luminoase, cele mai atrăgătoare; omul simplu, dela ţară, ori de aiurea, ni-a fost prezentat ca o fiinţă înzestrată cu calităţi fără număr, cu un suflet în care natura a lăsat din belşug să cadă sămânţa tuturor gândurilor şi sentimentelor bune. Inălţindu-se cei mici, cei umili, s'a căutat în sens opus să se coboare cei care s'au ridicat deasupra mulţimei, au realizat idealuri de *summa humanitas*; niciodată ca în timpurile noastre nu s'au văzut mai multă stăruinţă uneori inconştientă, cele mai deseori premeditată, de a se înjosi figurile oamenilor de acţiune superioară din trecut ori de azi; sistematic s'a căutat în viaţa şi opera lor să se descopere

puncte întunecoase care să slăbească entusiasmul nostru pentru ei. Intre aceste exagerări, între asemenea tendinţe dăunătoare, judecata e chemată astăzi să îndrepte cumpăna şi să înlăture ereziile de care ne am lăsat amăgiţi".

Ca exemplu de folklor astfel conceput, d-l Densuşianu reproduce câteva fragmente din culegerea de texte *Graiul nostru,* publicată de D-sa împreună cu d-nii Candrea şi Speranţia.

Un ţăran din Dolj crede că era mai bine pe vremea Turcului, după cum credea şi un ţăran din Tulcea. Motivele: ţăranii nu plăteau bir, păşteau vitele pe unde voiau, tăiau din păduri unde şi când voiau.

D-l Densuşianu continuă:

„Iată-i dar pe aceşti ţărani spunând că lumea trăia mai bine pe vremea Turcilor, pentrucă, după credinţa lor, erau mai puţine sarcini atunci şi fiecare se putea duce pe unde voia cu vitele la păscut. E caracteristică această mărturie pentru mentalitatea ţăranului nostru: dacă ceva îi turbură socotelile, dacă folosul lui iese micşorat dintr'o împrejurare oarecare, iată-l răzvrătit, cârtitor. *Numai ce-l priveşte direct, ce i se pare pe placul lui, numai aceea există pentru el.* Că ţara a scăpat de stăpânire străină, că multe lucruri s'au schimbat în bine — ce-l interesează pe el, dacă i se pare că pentru viaţa lui de toate zilele era mai bine altă dată? Şi e de remarcat că aproape la fiecare pas întâlneşti la ţară oameni cari se tânguesc după vremea mai bună, traiul mai din belşug de odinioară...

„Tot din punctul acesta de vedere, absolut egoist, priveşte ţăranul şi alte împrejurări dela noi. Se ştie că amintirea lui Cuza este încă vie în sufletul ţăranilor, şi mulţi îi pomenesc cu evlavie numele. Credeţi însă că această amintire este legată de faptul însemnat petrecut în timpul domniei lui, unirea principatelor? V'aţi înşela... nicăieri n'am întâlnit vreun ţăran vorbind de Cuza — ori de Kogălniceanu — cu recunoştinţa cuvenită omului care a înlesnit înfăptuirea unei mari idei. Cuza există pentru ţărani *numai* pentrucă li-a dat pământ".

„Datoriile pentru ţară, obligaţiunea de a lăsa câtva timp afacerile tale pentru a sluji spre binele tuturor, sânt iarăşi noţiuni străine de mintea ţăranului. De aceea serviciul militar este pentru el o pacoste, şi nu pierde prilej să-l blasteme, cum se vede din atâtea doine, ori cum arată şi cuvinte ca acelea pe care mi le spunea un bătrân din Argeş:" altă dată era mai bine ca acuma. Nu mergeai la sorţi ca acuşi.

Constatările d-lui Densuşianu sânt exacte şi explicabile.

Multe din însuşirile omului care s'a ridicat deasupra masei inconştiente a omenirei, lipsesc populaţiunei noastre rurale.

Ţăranul nostru nu are noţiunea de *patrie* şi *patriotism*, şi dovadă este că limba noastră nu are nici cuvântul care să exprime această noţiune. *Patrie* este un neologism, cuvânt pe care-l găsim la câţiva scriitori mai vechi, împrumutat din greceşte,

dar absolut necunoscut şi neîntrebuinţat de masa poporului.

Avem cuvântul *ţară*, dar nu cuprinde noţiunea de *patrie;* altfel ar trebui ca *ţăran* să însemneze *patriot*, ceeace nu-i adevărat.

Lucrul acesta se explică: sântem un popor de păstori — d-l Densuşianu a dovedit aceasta — şi un păstor, menit să colinde lumea umblând după „mai bine", nu poate să aibă noţiunea de patrie, ca un popor legat de bucata lui de pământ, frământat cu sudoarea, cu sângele unor generaţii de înaintaşi. De aceea trebue să fie aşa cum constată d-l Densuşianu; pentru ţăranul nostru de astăzi: „Numai ce-l priveşte direct, ce i se pare pe placul lui, numai aceea există pentru el. Că ţara a scăpat de stăpânire străină, că multe lucruri s'au schimbat în bine, ce-l interesează pe el, dacă i se pare că pentru viaţa lui de toate zilele era mai bine altă dată ?..."

Mentalitatea aceasta, sufletul acesta, nu este ceva nou, o făurire a timpurilor de astăzi; este ecoul unor vremuri îndepărtate, consemnat şi păstrat în poesia populară care se culege încă şi astăzi. Astfel fiind, ceeace a spus d-lui Densuşianu ţăranul din Dolj şi acel din Tulcea, nu este un rezumat al cugetărei lor, ci o moştenire din bătrâni, o *tradiţie.*

Oricât am răsfoi colecţiile de cântece populare, foarte numeroase, din toate colţurile locuite de Români, nu găsim un singur vers în care să se evoce aceeace numim noi patrie, patriotism. In schimb se glorifică haiducii, şi selbătăcia vitejiei lor.

Scrisorile versificate ale soldaţilor noştri din ultimul războiu, în care câte un gradat pomeneşte de patrie, de patriotism, în care însă nu se exprimă sinceritatea, nu pot să fie considerate ca documente de folklor, pe care poate să le fabrice orice absolvent de câteva clase primare, parafrazând versuri cunoscute cu intercalări anume căutate.

De aceea cred că părerea d-lui Densuşianu, că tot ceeace gândeşte, tot ceeace spune ţăranul de astăzi, trebue considerat ca material de folklor, nu poate să fie admisă.

Nu părerea, credinţa unui individ constitue folklor, ci acea a unei colectivităţi, şi care e transmisă dintr'un trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat. Altfel ar trebui să ajungem la un rezultat inadmisibil.

Intreaga populaţie a satelor noastre este infectată astăzi cu virusul politic al demagogilor cari compun majoritatea partidelor noastre politice. In fiecare sat locuitorii sânt grupaţi în cercuri politice, cu zeii cărora se închină şi dela cari aşteaptă binefaceri, răsplată pentru devotament şi servicii, care uneori nici nu se pot mărturisi. Fiecare sătean are o apreciere de făcut despre şefii partidelor politice, aprecieri care variază după cum partidul este la putere sau în opoziţie, concepţie împrumutată, de altfel, dela politicianii mai subţiri ai oraşelor. Părerile acestea sânt patrimoniul unor colectivităţi chiar; în jurul unei aceleiaşi păreri se pot grupa sute de mii de indivizi. Notând ceeace spune badea Gavril despre calităţile sau defectele

unui X, sau unui Y., şefi de partide, contribuim cu aceasta la îmbogăţirea materialului de folklor, care să servească la rezolvirea unor chestiuni de etnopsichologie?

Sânt ţărani cari nu cred că există un Dumnezeu şi o viaţă viitoare; sânt ţărani răzvrătiţi contra sistemului nostru de guvernământ, contra căruia se exprimă în mod crud, trivial. Ceeace îmi vor mărturisi *mie*, când voi sta la sfat cu ei, este folklor? Tradiţia poporului nostru este credinţa în Dumnezeu, şi chestiunile de guvernământ nu au existat, pentru el, nu l-au interesat; o singură zicătoare concentrează toată filosofia ţăranului nostru în materie de guvernământ: „schimbarea Domnilor, bucuria nebunilor". Ceeace gândeşte, astăzi, ţăranul ateu, sau protestările răzvrătitului politic, sânt păreri individuale, nu sânt expresia tradiţiei unei colectivităţi. Nu sânt folklor.

Un material astfel adunat poate servi ca elemente pentru alte ramificaţii de studii despre om: etnografie, antropologie, sociologie, sau cum s'ar mai numi disciplina care se ocupă de starea actuală a omului, şi tot a unei colectivităţi, studii care nu au a cerceta tradiţiunea în manifestarea acţiunilor actuale.

De sigur, sânt cazuri când şi faptele actuale pot să intereseze, să aibă importanţă pentru folklorist, atunci când prin el putem surprinde elementele folklorului în formare[1]).

1. Romul Vuia: Etnografie, Etnologie, Folklor, p. 42.— Cluj, 1930.

D-l Romul Vuia susţine că folklorul este în legătură numai cu cultura spirituală a clasei rurale, pentrucă etnografia care se ocupă numai cu civilizaţia materială, nu poate să fie despărţită de folklor, „fiind între aceste două ramuri o strânsă dependenţă internă şi organică, şi fenomenele amândurora apar în realitate strâns legate şi aproape inseparabile. Asociate cu riturile, cu descântecele, etc., obiecte materiale sânt adese întrebuinţate; pe de altă parte, utilizarea obiectelor materiale este adeseori însoţită de oarecare rituri şi legate de oarecare credinţi şi chiar de texte. Civilizaţia materială şi cultura spirituală sânt şi una şi alta componentele unui tot bine definit; civilizaţia rurală. Este dar natural ca o ştiinţă unică să se ocupe de această civilizaţie. Diferenţele care se fac între aceste două părţi, provin din tendinţa specialistului, în realitate aceste lucruri formează un tot care trebuc studiat în complexitatea sa organică".

„Evoluţia folklorului arată cu evidenţă cum, pornit dela un cerc foarte restrâns de tradiţii populare, şi-a întins puţin câte puţin domeniul la întregul civilizaţiei populare. Acest vast domeniu este al folklorului, căci această largă concepţie este singura conformă cu evoluţia istorică a acestei ştiinţe, şi singura demnă de desvoltarea sa mai recentă.

„Totuşi se poate stabili o deosebire între folklor în sens restrâns şi folklor în sens mai larg. Folklorul în sens restrâns cuprinde, ca principale capitole: credinţele, superstiţiile, obiceiurile şi literatura populară. In acest sens folklorul este o

ştiinţă parţială a etnografiei. In sensul larg, folklorul cuprinde afară de aceasta şi studiul civilizaţiei materiale, ca: locuinţa rurală, ustensilele, tehnica, costumul popular şi ocupaţiunile primitive. In acest din urmă caz folklorul are acelaşi domeniu ca şi etnografia.

„Folklorul, în sens restrâns, acordă o mai mare importanţă elementelor tradiţionale conservate şi transmise prin tradiţia orală. Folklorul, în sens larg, îmbrăţişează civilizaţia populară întreagă; elementul popular predomină, şi nu elementul poporului. Când aceste materiale sânt grupate după popoare şi servesc a caracteriza grupurile etnice sau părţi din aceste grupuri, ele constitue un studiu de etnografie specială sau descriptivă.

„Intre etnografie şi folklor nu este lupta dintre două ştinţi care-şi dispută reciproc un domeniu, ci lupta între doi termeni dintre care se impune când unul, când altul, după persoană, după loc şi timp. Să nu uităm dar că e chestiune de termeni şi să ni amintim că în materie de nomenclatură nu decide raţiunea, ci uzajul, care o consacră.

„Etnografia şi folklorul au luat uneori nuanţe de sensuri diferite, mai mult în virtutea uzajului decât din principii sau de diferenţa de fond. Termenul de folklor a fost întrebuinţat mai cu samă de acei cari aveau o cultură filologică şi se ocupaseră în special de folklor în sens restrâns, adică de credinţi, de obiceiuri şi de literatura populară, toate domenii cari au mai multe puncte de contact cu filologia. Din potrivă, termenul de etno-

grafie a fost întrebuinţat de acei cari s'au ocupat de geografie, de ştiinţele naturale şi de istorie".

Ca concluzie, d-l. Vuia preferă termenul *etnografie*, „pentrucă răspunde perfect la definiţia sa şi este conform cu terminologia internaţională a celorlalte ştinţi",

Este de remarcat că S. Fl. Marian, cel mai fecund folklorist al nostru, şi-a întitulat: „Studiu etnografic", lucrarea sa „Serbătorile la Români" volum din seria colecţiei de studii de folklor, pe, când „Legendele Maicei Domnului", lucrare tot a lui Marian, este „studiu folkloristic".

Ştiinţa folklorului — observă d-l. A. Van Gennep, — se ocupă în primul loc de un element special al vieţii sociale, de care nu se ocupă, în prim loc, nicio altă ştiinţă. Acest element special este ceeace poate să fie exprimat prin termenul *populară*. Astfel, istoria literaturei se ocupă de opere create de anumite persoane, identificate, într'un cuvânt de indivizi, pe când poveştile, legendele populare nu au un autor individual, ele trec din gură în gură, se clasează după un oarecare număr de categorii universale, şi nimic în factura lor literară nu îngăduie să li se atribue un autor particular, nici de a le determina o epocă de origină, nici de a le clasa în alte categorii literare; ele formează o categorie deosebită.

Acelaşi lucru este în privinţa cântecelor, a mobilierului, a decoraţiei clădirei, în scurt pentru toate manifestaţiile vieţii populare. Dacă literatura, muzica, istoria artei, tratează despre producţiuni

individuale, din potrivă folklorul tratează despre producţiunile colective, care se adresează massei unei naţiuni, pe când producţia literară şi artistică superioară, se adresează unui public restrâns, superior. Ar fi, cum zice d-l. Van Gennep, o producţie de „mare industrie", dacă se permite acest anachronism.

Este adevărat că, în zilele noastre, obiectele pe care le întrebuinţează massele populare se fac pe cale industrială; sapele, hârleţele, fierele de plug, etc., vin din fabrici, şi dau vieţii rurale o uniformitate asemenea cu cea a celorlalte popoare. Marea industrie modernă este un factor de desagregrare, şi uneori chiar de distrugere a vieţii populare, de ordin practic şi în acelaşi timp de ordin estetic. In care colţuri ale ţării se mai sculptează astăzi stâlpii porţilor şi ai cerdacelor dela casele ţărăneşti, operă anonimă şi colectivă, moştenită din trecut?

Prin operă *colectivă* nu trebue să înţelegem operă „făcută în comun". Toate elementele decorative, pe care le întâlnim în bisericele noastre, şi acele ale caselor săteşti, ale căror urme se mai păstrează prin muzee, nu au fost lucrate de toată populaţia întrunită a unui sat, ci de câţiva specialişti cari colindau ţara. Nimeni însă nu ştie, în fiecare caz particular, cine erau aceşti artişti, câţi erau, de unde veniau şi nici de unde au împrumutat modelele pe care le repetau, modele care nu răspund unor concepţii individuale, sau unor sentimente particulare, ci unor sentimente colective şi unor credinţi comune.

Tot aşa se petrece cu literatura şi muzica: vocabularul, forma literară, tema, ritmul, melodia populară sânt fără individualitate proprie, dar circulă din sat în sat, din gură în gură, pentrucă sânt formate din elemente constitutive generale, comune, colective.

Problema esenţială a folklorului, ca şi ale celorlalte ramuri de sociologie, este să se determine cu cât mai multă exactitate posibilă, în fiecare caz particular, raportul dintre individ şi massă. Nu se poate atribui massei întregi darul de invenţie, şi chiar nici darul de transformare: ori de câte ori s'au analizat mai de aproape factorii cari intră în joc, s'a constatat că invenţia propriu zisă este faptul unui individ unic, a căruia producţiune este apoi modificată de alţi indivizi veniţi în contact cu cel întâiu, sau cu producţia sa, indivizi cari formează deja o mică colectivitate, care acţionează asupra altor colectivităţi din ce în ce mai numeroase şi mai considerabile, până ce ajung să constitue ceeace se numeşte „massa" populară. Dela invenţia tipografiei, şi mai cu samă dela răspândirea ziarelor, acest caracter individual al descoperirilor sau al modificaţiilor foarte importante, a devenit vizibilă.

Inainte vreme inventatorul, cu foarte rari excepţii, rămânea necunoscut. Nu ştie nimeni cine este inventatorul şurubului, necunoscut popoarelor antice, şi care a făcut o întreagă revoluţie în industria modernă.

Dacă folklorul cercetează faptele vechi, istorice sau arheologice, aceasta o face în mod necesar,

pentrucă fiecare fapt actual are antecedente, pe care trebue să încercăm a le înțelege. Pe folklorist îl interesează faptul viu, direct. Dacă se adună în muzee obiectele întrebuințate în diversele părți ale țării, aceasta este un accesor al folklorului, partea sa moartă. Pe noi ne interesează cum se întrebuințează aceste obiecte de ființele astăzi în viață, datinele executate sub ochii noștri și cercetarea condițiunilor complexe mai cu samă psihice, a acestor datine. Și, fiindcă viața socială se schimbă fără încetare, anchetele folkloristice nu vor înceta nici ele.

Astfel folklorul se alătureazǎ de ceeace se numește psihologie colectivă, care se exprimă în viața rurală cu totul altfel decât în massele industriale sau urbane. In sate el se exprimă prin toate felurile de datine, adeseori foarte vechi, uneori poetice, alteori grosiere, care, tocmai din cauză că sânt practicate de un mare număr de persoane, sânt adevăratele inele ale acestui „lanț tradițional" care constitue elementul constant al vieții naționale considerată în întregul ei.

In urma acestor considerațiuni d-l. A. van Gennep ajunge la următoarea caracterizare: „Folklorul nu este, cum și-ar putea închipui cineva, o simplă colecție de mici fapte dispărute și mai mult sau mai puțin curioase sau amuzante: este o știință sintetică și care se ocupă în special de țărani și de viața rurală, și de ceeace a mai rămas în centrele industriale și urbane".

ÎNȚELESUL CUVÂNTULUI „POPOR“ ÎN FOLKLOR

Care poate să fie înțelesul cuvântului „popor“, în materie de folklor ?

In sens politic, prin „popor“ trebue să înțelegem totalitatea indivizilor, fără deosebire de origină etnică şi de religie, cari trăiesc între hotarele aceleiaşi țări, supuşi autorității statului respectiv. Astfel înțeles cuvântul, toți locuitorii țării româneşti: români de baştină, evrei, unguri, germani, ruteni, turci, etc., constituesc poporul românesc.

Altul trebue să fie înțelesul cuvântului „popor” în materie de folklor, sau când voim să facem psihologia unui popor.

Psihologia nu poate să tindă la explicarea mecanismului simțirei, a gândirei, să fixeze legile lor. Psihologul are de făcut operația unui fotograf: acesta fixează, pe placa lui, cu ajutorul unor substanțe chimice, figura, statul unui individ; psihologul fixează, cu ajutorul cuvintelor, partea ascunsă în sufletul individului.

Ceeace gândeşte cineva ar rămânea un mister, pentru restul lumii, dacă nu ar spune el singur.

Există, în adevăr, o strânsă legătură între psihologia omului şi între unele manifestări ale vieţii lui, manifestări externe, dar numai între unele.

Un om care, trecând pe dinaintea unei biserici, se opreşte, se descopere, îşi face cruce, şi mişcându-şi buzele, înţelegi că şopteşte o rugăciune, îşi manifestează exterior psihologia lui, în ceeace priveşte religia: acest om este creştin, crede în Dumnezeu e religios, poate chiar e un bigot. Pentru a-i cunoaşte adâncul gândului, a simţirilor lui, el nu are nevoe să vorbească.

Pe un fricos, pe un grandoman, pe un sgârcit sau risipitor, îl poţi cunoaşte după modul cum se poartă. Un pătimaş, pentru care singura ţintă a vieţii lui ar fi beţia sau jocul de cărţi, se demască el singur numai când îl vezi în faţa paharului, sau cu cărţile în mână. Psihologia tuturor acestora o determini, fără să auzi, din gura lui cuvântul care să o divulge.

Nu este acelaşi lucru, însă, când vrei să ştii ce gândeşte un om despre chestiunile care nu au nimic comun cu manifestări exterioare ale fiinţii lui. Cum ar putea să fixeze cineva, prin acţiuni, ceeace crede el despre creaţiunea lumii, de pildă, sau despre existenţa liberului arbitru?

Numai prin cuvintele lui putem să-i descoperim psihologia.

Cele mai geniale cugetări ar rămânea o veşnică taină, dacă geniul din mintea căruia isvoräsc, nu le-ar mărturisi semenilor săi. Un asemenea om, dacă s'ar osândi să nu vorbească, ar ascunde cu

el, în mormânt, o bogăţie de comori pierdută pe totdeauna.

Cuvântul este, deci, materialul utilizat de psiholog, cele mai adeseori, pentru studiile sale.

Cuvântul este suficient când ar fi vorba de psihologia unui individ cu care poţi să stai la sfat sau ale cărui spuse rămân în domeniul public, se transmit din gură în gură, dela generaţie la generaţie. Trei cuvinte spuse de Ludovic XIV, rămase în Istorie, îi descoper psihologia, concepţia lui despre guvernarea unui popor: „L'état c'est moi".

Astfel, cuvântul scris poate descoperi psihologului tainele pe care le urmăreşte.

Cuvânt scris este şi acel săpat pe o piatră, sau pe o cărămidă. Mii de ani a rămas necunoscută, pentru noi, şi ar fi rămas pe vecie, psihologia vechilor Egipteni, dacă un francez genial nu ar fi descifrat ieroglifele. Champolion cel tânăr a adus ştinţei, cu mintea lui iscusită, mai mult folos, de cât au adus omenirei, toţi marii mânuitori de sabie, cu războaele lor.

Psihologia întregei antichităţi o cunoaştem din cărţile care s'au păstrat, ca şi acea a marilor cugetători, a filosofilor din timpurile vechi şi până astăzi.

Ceeace găsim în cărţile filosofilor, a gânditorilor din toate timpurile, poate servi pentru a studia psihologia autorului, a individului. Ar fi aceasta o psihologie individuală, care poate să se deosebească, în mod fundamental, de psihologia unui alt scriitor, a unui alt individ. Unul poate să susţie

o teorie diametral opusă celuilalt, să aibă concepţii diametral opuse, deci psihologii diametral opuse.

Părerile unui scriitor, ale unui filosof, pot să fie primite de un grup de indivizi; scriitorul acesta poate să facă şcoală. Avem atunci o psihologie de grup.

Sânt psihologii variate a diferitelor clase sociale.

Una este psihologia proprietarului a căruia moşie a fost expropriată, şi alta psihologia ţăranului care a devenit proprietar al pământului expropriat. Intr'un fel este psihologia proprietarului unei fabrici, care se tânguie de mărimea salariilor pe care le plăteşte, şi de lucrul prost pe care-l fac uvrierii, şi altfel este psihologia uvrierilor, veşnic nemulţămiţi, veşnic preocupaţi de gândul de a pune ei mâna pe stăpânirea fabricei.

In aceiaşi clasă socială sânt psihologii deosebite a persoanelor care o compun. Intr'o societate de oameni pe cari-i numim „intelectuali", cari locuesc în acelaş oraş, se întâlnesc pe aceiaşi stradă, sau în acelaş club, privesc acelaşi spectacol, cari, în fine, duc aceiaşi viaţă, oameni cari s'ar părea că trebuie să aibă aceleiaşi concepţii, totuşi oamenii aceştia au psihologii deosebite. Medicii, profesorii, funcţionarii, avocaţii, se deosebesc prin psihologia lor, după cum se deosebesc membrii fiecărei bresle de meseriaşi: croitori, ciubotari, zidari, etc., sau diferite categorii de comercianţi: băcani, cârciumari, etc., fiecare categorie având o deosebită psihologie a breslei.

Toate aceste clase sociale ale unui oraş, toate la un loc, cu psihologiile lor aşa de variate, formează totuşi un tot, cu o psihologie specială, care se deosebeşte de psihologia altor oraşe.

Ajungem astfel la psihologia unei colectivităţi, o psihologie comună.

Aşa, una este psihologia oraşului Bucureşti, care a absorbit viaţa economică şi culturală a întregei ţări şi alta este psihologia oraşului Iaşi, care forma într'o vreme, centrul în jurul căruia gravita viaţa Moldovei întregi, şi care astăzi îşi plânge gloria de odinioară, jertfită pentru cauza Unirei.

Psihologia unui individ, a unei clase sociale, a unui oraş, a unei regiuni, care pot să fie denumite psihologii individuale, parţiale, se subdivid, la rândul lor, după rasa indivizilor cari o compun, mai exact: după naţionalitatea lor. Este, bine înţeles, şi foarte firesc lucru ca într'o asociaţie de câţiva indivizi, legaţi prin aceleaşi interese, prin aceleaşi ocupaţii, de pildă în profesiunea corpului de avocaţi dintr'un acelaşi oraş, între membrii cărora ar fi de pildă, români de baştină, evrei, nemţi, poloni, etc, altfel de psihologie să aibă fiecare individ reprezentant al fiecărei din aceste naţionalităţi, deşi, când e vorba de profesiunea lor în relaţiune cu alţi oameni, psihologia tuturor acelor avocaţi este una şi aceiaşi.

Am putea să ajungem, deci, la concluzia că la un popor sânt atâtea psihologii câţi sânt şi indivizii cari-l compun. Pentru aceasta, însă, ar trebui să presupunem că numărul chestiunelor care pot

să preocupe mintea omenească, şi felul sentimentelor care pot să-i mişte sufletul, ar fi fără de sfârşit. Aceasta, însă, nu se întâmplă şi dinpotrivă numărul chestiunelor şi felul sentimentelor sânt limitate, şi pot să fie îngrămădite în clasificaţii, care înlesnesc studierea lor, precum se obişnueşte şi este necesar în toate ramurile de ştiinţă.

Dacă individul, dacă grupurile de indivizi, dacă clasele sociale au o psihologie specială, trebue să admitem că şi un popor întreg trebue să aibă o psihologie a lui specială, prin care să se deosebească de alte popoare.

Şi acuma intervine o dificultate.

Dacă la acelaşi popor sânt grupuri de indivizi, clase sociale cu psihologii deosebite, care pătură a unui aceluiaşi popor este aceea al cărui suflet poate să intereseze pe un ethnopsiholog, când vine vorba să facă psihologia unei unităţi care se numeşte popor? Şi viaţa cărei pături trebue să fie cercetată de un folklorist, care vrea să studieze folklorul unui popor?

Trebue pusă întrebarea aceasta pentru motive mai mult decât temeinice.

Iată, de pildă, voim să facem cercetări asupra folklorului poporului român.

Cine, care indivizi constitue poporul românesc?

România se compune dintr'un conglomerat de naţionalităţi. Sântem români de baştină, alăturea cu acei cari, politiceşte, se numesc români, sânt români în ceeace priveşte egalitatea de drepturi şi datorii, dar cari sufleteşte aparţin altor po-

poare, sânt de altă naţionalitate. In Moldova, în Bucovina, în Basarabia, în Maramureş, este o întreagă populaţie de evrei; în Ardeal avem masse compacte de unguri şi saşi; în Dobrogea sânt bulgari. Toţi aceştia sânt *cetăţeni* români, dar putem să-i considerăm că au un suflet românesc? Putem să ne ocupăm de ei când ar fi să facem folklorul poporului românesc?

Un răspuns necontestat iese din întrebările acestea: pătura oraşelor, din punct de vedere folkloric, nu poate să fie considerată ca popor românesc, şi nu interesează pe folklorist, decât numai dacă cercetează folklorul orăşenesc.

Când Eminescu şi-a înfiripat, în cuvintele Doinei sale, jalea care-i sfâşia sufletul, s'a gândit la pătura oraşelor şi a plâns:

Dela Nistru pân'la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.

Populaţia oraşelor noastre nu poate să revendice un suflet românesc. Nu-l are. Nu poate să-l aibă. N'are cum să-l aibă.

Străini de origină, veniţi în ţară de peste graniţi, de câteva decenii — unii, alţii poate de un veac, părăsind un neam din care s'au născut, dezertând chiar dela o religie căreia au aparţinut generaţiile lor anterioare, un mare număr dintre locuitorii oraşelor noastre sânt dintre aceştia. De sigur, din punct de vedere politic, ei sânt Români, vorbesc româneşte — unii, — alţii nici nu mai ştiu

limba lor de origină; s'au identificat cu interesele noastre, au aceleaşi aspiraţiuni ca şi noi, în ceeace priveşte chestiunile materiale, dar nu au un suflet românesc. Sufletul ancestral al unui individ nu se schimbă ca o haină.

In limba noastră aceşti oameni se numesc *venetici*, un cuvânt care nu este de ocară, ci e opusul cuvântului *pământean*, adică un individ care este produsul pământului acestuia, din roadele căruia s'au hrănit strămoşii lui, cari au trăit sub cerul nostru, bătuţi de vântul şi de ploaia noastră, şi ale căror oseminte zac în pământul nostru.

Adăugând la aceşti venetici mulţimea străinilor de altă religie, care populează oraşele noastre, înţelegem cine compune marea lor majoritate.

Mai adăugând şi restul de dezertori ai satelor, cari, desmoşteniţi de sufletul strămoşesc, dau năvală şi se identifică până într'atâta cu obiceiurile păturei străine, încât nu-i mai poţi deosebi, şi atunci putem zice, fără frică de păcat, că sufletul românesc nu-l putem găsi între orăşăni.

Astfel, fireşte, sub nume de popor, din punctul de vedere folkloristic, nu putem să înţelegem de cât populaţia satelor noastre, şi asupra acestei populaţii trebue să-şi îndrepte, folkloristul, cercetările sale.

METODA IN FOLKLOR

In adunarea materialului de folklor, ca şi în studiarea lui, se impune să se întrebuinţeze o metodă, care să corespundă cerinţelor moderne ale tuturor ştiinţelor.

Cine intenţionează, de pildă, să adune material de folklor într'o localitate, trebue să aibă oarecare pregătire, trebue să ştie ce vrea. Il interesează, de pildă, datinele dela nuntă, un subiect limitat, sau vrea să facă cercetări asupra întregei activităţi sufleteşti a unui sat, nu ar putea să obţie cu succes informaţiile necesare, dacă nu ar cunoaşte, cât se poate mai amănunţit, ceeace se petrece, în această privinţă, şi în alte localităţi, nu numai din aceiaşi regiune, ci din ţara întreagă, şi chiar din ţările vecine.

Un cercetător, de obiceiu, observă ceeace se practică astăzi, şi înregistrează. Aceasta, însă, nu-i suficient; nu trebue să consemneze numai faptele sau răspunsurile afirmative la întrebările lui, ci şi pe acele negative. Pot să fie elemente folklorice tradiţii, datine, manifestări de artă necunoscute astăzi în cutare sat, dar frecvente prin alte localităţi; aceasta nu exclude posibilitatea ca astfel de

elemente să fi existat, mai înainte vreme, în acel sat, şi atunci una din grijile folkloristului este să cerceteze căror împrejurări se datoreşte faptul că aceste elemente au dispărut.

Cercetări de natura aceasta nu însemnează că voim să facem istoria unui element folkloric, că voim să facem folklor istoric; cercetările acestea sânt elementele metodei de observaţie a tuturor ştiinţelor, metodă care trebue urmată şi în folklor.

Adunarea materialului de folklor nu se poate face din cabinet, precum se pot face studiile cu ajutorul acestui material. S'a întrebuinţat sistemul chestionarelor. Hasdeu a împănat ţara, trimeţând preoţilor şi învăţătorilor săteşti, un amănunţit chestionar întitulat: „Obiceiurile juridice ale poporului român“, tipărit în 1878 de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunei publice; un chestionar a răspândit şi N. Densuşianu; răspunsuri s'au căpătat, dar fără să se fi putut verifica exactitatea sau sinceritatea lor. Dintr'un sentiment de patriotism rău înţeles, de oamenii cu un rudiment de cultură, destul de primejdios şi vătămător, se vor fi strecurat, în răspunsurile acestea, multe afirmaţii care nu corespund realităţii, dar care — după socotinţa autorilor lor — pot să ni afirme origina noastră de strănepoţi ai lui Traian, sau să ne urce mai sus pe scara civilizaţiei.

In materie de folklor s'a întocmit un Chestionar în Franţa, publicat în *Revue des traditions populaires,* de Paul Sébillot, precum şi chestionare de diferite alte societăţi savante.

La noi, primul chestionar de folklor este acel publicat în revista „Şezătoarea" (Anul I, 1892), de Artur Gorovei, după chestionarul lui Sébillot. Acelaşi chestionar, cu oarecare desvoltări, a fost apoi tipărit de Ministerul Instrucţiunei şi trimes tuturor şcoalelor din ţară, cu invitare de a trimete răspunsurile d-lui Gorovei, care era însărcinat să le clasifice, dar nu s'a primit nici un răspuns. Profesorul universitar Gr. Tocilescu a reprodus chestionarul din Şezătoarea, pe care tot Ministerul Instrucţiunei l-a trimes tuturor şcoalelor rurale din ţară, în 1899.

„Direcţia educaţiei poporului" din Ministerul Instrucţiunei a editat, în 1930, un Chestionar folkloristic, întocmit de d-nii Gh. Murgoci şi Dr. V. Voiculescu.

In atingere cu chestiunile relative la folklor sânt şi chestionarele Muzeului Limbei Române din Cluj, întocmite de d-l profesor Sextil Puşcariu.

Chestionarele nu-şi ating, pe deplin scopul. Nu ori şi cine poate să aibă iscusinţa care se cere pentru a şti să adune un material ştiinţific, când e vorba să fie cules din gură de oameni şi din observaţii directe. Pentru a face o colecţie de minerale, de pildă, nu ai nevoe de intervenţia unei alte persoane, decât doar—pentru a afla cum se numeşte în localitate obiectul ce ai cules. In materie de folklor se cercetează individul, se răscoleşte mintea lui, şi aceasta nu se poate face nici de oricine şi nici oricând.

Folkloristul care adună material, trebue să trăiască măcar vremelnic, între indivizii pe cari-i cer-

cetează, şi să găsească timpul potrivit şi metoda nimerită pentru fiecare caz în specie.

O regulă generală, pentru metoda de urmat, ar fi inutilă.

Regretatul savant Dr. Gustav Weigand, fostul director al Seminarului de limba română de pe lângă Universitatea din Leipzig, autorul Atlasului limbistic al limbei române, a întrebuinţat, pentru adunarea materialului, o metodă puţin obişnuită.

Timp de cinci ani şi-a petrecut lunile de vacanţă colindând ţările române, cu trăsura, din sat în sat, dealungul văilor. Ardealul, România veche, Bucovina, Basarabia, Dobrogea, au fost cercetate de el, stând de vorbă cu mii de oameni şi notând rezultatele. Pe el îl interesa chipul cum se rostesc cuvintele în diferite localităţi. Pentru aceasta îşi alcătuise o listă de cuvinte caracteristice în care interveniau toate variaţiile de rostire a literilor alfabetului, şi când, întâlnea un ţăran pe drum, sau când ajungea într'un sat, intra în vorbă cu oamenii. Vorbea lucruri banale, ca orişicare excursionist care rătăceşte prin sate, pentru a-şi pierde vremea, şi nimeni nu bănuia scopul urmărit de el. Weigand avea grija să puie astfel de întrebări, ca în răspunsurile date, săteanul să rostească şi cuvintele tipice din formularul lui Weigand.

In ceeace priveşte metoda de întrebuinţat pentru adunarea materialului de folklor, repetăm că nu-i prudent să se prescrie o regulă generală. Fiecare cercetător trebue să se conformeze împrejurărilor, şi să întrebuinţeze mijlocul dictat de împrejurări.

CLASIFICARE

Un material de folklor, oricât ar fi de numeros şi de interesant, îşi pierde mult din valoare, dacă este adunat la întâmplare, fără niciun sistem, şi fără să fie rânduit în cadrul unei clasificaţii bine stabilită.

Paul Sébillot orândueşte materialul publicat în cele patru volume ale sale, întitulate: *Le Folk-Lore de France*[1]) considerând faptele din punct de vedere exterior, în modul următor:

Primul volum tratează despre *Cerul şi pământul*, împărţind materialul în *Cărţi* şi cărţile în *Capitole*.

Cartea I: *Cerul* cuprinde capitolele: *Astrele*, *Meteorele*, subdivizate şi acestea în paragrafe: origina, influenţe şi putere, prevestiri, cult, ordalii şi conjuraţii, nourii şi apariţiile în aer.

Cartea II: *Noaptea şi spiritele aerului*, cuprinde capitolele: *Noaptea*, *Vânătoare aeriană şi sgomote în aer*, subdivizate în câteva paragrafe, precum sânt toate celelalte capitole din întreaga lucrare.

---

1. Librairie Orientale et Américaine, E. Guilmoto, éditeur. Paris. 1904—1907.

Cartea III cuprinde *Pământul*, în care tratează capitolele: *Pământul, Munții, Pădurile, Stâncile și pietrele, Urme* (empreintes) *miraculoase*.

Cartea IV: *Lumea subpământeană* are capitole: *Dedesubtul pământului*, *Peșterile*, în care este vorba şi despre zâne, despre pitici, urieşi, balauri, comori, etc.

Volumul II, din lucrarea lui Sébillot, *Marea și Apele dulci*, cuprinde două cărți; *Marea*, cu capitole: *Suprafața și fundul mării, Cotropirile mării, Insulele și stâncile, Peșterile marine*, iar Cartea II: *Apele dulci*, are capitole: *Isvoarele, Puterea isvoarelor, Fântânile, Râurile, Apele adormite*.

In volumul III: *Fauna și Flora*, capitolele tratează despre: *Mamiferele selbatice, Mamiferele domestice, Paseri selbatece, Paseri domestice, Reptilele, Insectele, Peștii*, iar cartea despre *Flora* are aceste capitole: *Arborii, Plantele*, bineînțeles cu numeroase paragrafe, cu privire la toate credințele și tradițiile în legătură cu aceste lucruri.

Materialul tratat în volumul IV: *Poporul și Istoria*, se referă mai mult la folklorul franțuzesc. Este vorba, în acest volum, despre *Preistorie*, ca menhiri, dolmeni, tumuli, etc.; în Cartea intitulată: *Monumentele*, se menționează riturile construcției, bisericile, clopotnițile, vedeniile, etc.; vin apoi *Castelurile* și *orașele*. Partea intitulată: *Poporul și Istoria*, are capitole în care se vorbeşte despre clerici, nobleță și burghezie, despre războaie și Istoria Franței în tradiția populară.

Sébillot a studiat numai folklorul francez, aşa că în lucrarea lui nu se găseşte nimic relativ la folklorul altor popoare, care nu are analogii cu folklorul poporului francez; astfel se explică pentruce chestiuni bine cunoscute din folklorul nostru, de pildă, nu sânt indicate în această clasificare, întrucât nu au asemănări în Franţa.

Sistemul lui Sébillot are şi un mare neajuns, întrucât acelaşi material este împrăştiat pe paginele numeroase ale celor patru volume. Astfel, credinţile despre diavol, de pildă, sau basmele şi legendele referitoare la diferitele chestiuni sânt răspândite în toate capitolele. Afară de aceasta, multe momente din vieaţa poporului nostru, bunăoară, rămân neatinse de Sébillot, momente care, la noi, au o întinsă desvoltare. Datinele la naştere, la nuntă, la moarte, nu sânt pomenite, după cum este trecut cu vederea tot ceeace priveşte arta poporului, care nu poate să fie considerată ca nefăcând parte din folklor.

Cu o concepţie mai largă este conceput *Manualul* Societăţii engleze de folklor, pe care chiar unii folklorişti îl învinuesc că a dat folklorului o aşa de mare întindere, încât ar îngloba o întreagă parte a etnografiei, care se ocupă, în special cu populaţiile semi-civilizate estraeuropene.

Planul acestui *Manual*, în linii generale, după ediţia din 1914, este:

Cartea I: *Credinţe şi observanţe*; pământul şi cerul; lumea vegetală; lumea animală; fiinţele omeneşti; obiectele făcute de om; sufletul şi viaţa

cealaltă; fiinţele supraumane; preziceri şi divinităţi; magie; boala şi medicina populară.

Cartea II: *Datinele*: instituţiunile politice şi sociale; riturile vieţii individuale; ocupaţiile şi industriile; serbătorile calendaristice şi altele; jocurile, sporturile şi amuzamentele.

Cartea III: *Povestiri, Cântece* şi *Zicători*: istorii (*a)* povestite ca adevărate; *b)* povestite ca amuzament); cântece şi balade; proverbe şi cimilituri; formulete şi dictoane..

Cartea IV: *Apendice*: terminologie; chestionar; tipuri de basme indo-europene şi bibliografie comparativă.

Manualul acesta este „un fel de teorie generală asupra bazei unui oarecare număr de fapte inglizeşti alese ca tipice, pe care autorul le interpretează prin mijlocul metodei comparative etnografice".

Societatea de Folklor Wallon a tipărit, în 1890, un *Chestionar de folklor*, şi materialul adunat a fost concentrat de Eugène Monseur, profesor la Universitatea din Bruxelles, în volumul *Le Folklore wallon* (Bruxelles, Charles Rozez, libraire-éditeur), întrebuinţând clasificaţia următoare: Fiinţi supranaturale; Animale: Plante; Medicină populară; Agricultură; Obiceiuri şi datini; Poveşti şi fabule; Astronomie şi meteorologie populare; Cântece; Vrăjitorie; Magie; Divinaţie; Jocuri de copii şi alte jocuri; Blason; Obiceiuri diverse; Calendarul.

Pentru *Bibliografia folklorică anuală,* pe care o tipăreşte la Bâle (Elveţia), din 1927, d-l Hoffmann-

Krayer a adoptat un alt cadru, cu următoarele diviziuni principale:

I. Generalităţi (bibliografie, metodă, etc.); II. Satul; III. Construcţiunile (casele, hambarele, bisericile); IV. Obiectele; V. Semnele (mărcile de proprietate, etc.); VI. Technicile şi Arta populară (textile, sculptură, olărie, lemn, metale, etc.); VII. Psihologia poporului; VIII. Costumul şi elementele sale (juvaeruri, etc.); IX. Hrana şi băuturile; X. Datinele (riturile vieţii individuale, asociaţiile, confreriile, sărbătorile calendaristice, jocuri şi jucării, etc.); XI. Drept popular; XII. Credinţi (religii şi mituri, cultul sfinţilor, vrăjitorie, strigoi, preziceri, amulete, etc.); XIII. Medicină populară; XIV. Generalităţi asupra poesiei populare (teorii, etc.); XV. Poesie populară (cântece, dictoane, inscripţii, muzică, danţuri, etc.); XVI. Basme; XVII. Teatru popular (mistere, pastorale): XVIII. Calendare, Almanacuri, etc.; XIX. Limbaj popular (dialectologie, enigme, proverbe, limbi speciale şi argot-uri; XX. Nume (de localităţi, de popoare, de familii, prenume, nume de divinităţi, de animale, de plante, de corpuri cereşti, etc)

Care dintre aceste diverse clasificaţii ar trebui să fie adoptată?

Răspunsul nu atârnă dela bunul plac al cercetătorului, ci dela împrejurările în care cercetează. Dacă în localitatea unde studiază, el descopere nişte acte folklorice necatalogate în niciuna din clasificaţiile de mai sus, este bineînţeles că nu le

va lăsă la oparte, pentru acest motiv, ci le va încadra unde va crede mai nimerit.

La noi, prima încercare de clasificare a întregului folklor, s'a făcut de revista *Şezătoarea,* în 1892, cu Chestionarul întocmit după acel al lui Sébillot.

Mai târziu, în 1930, Direcţia Educaţiei Poporului, din Ministerul Instrucţiei, a publicat şi răspândit un *Chestionar folkloristic*, întocmit de d-nii Gh. D. Mugur şi Dr. V. Voiculescu, având materialul de cercetat astfel împărţit:

I. Lumea fizică.—1. Astronomie; 2. Cosmografie; 3. Meteorologie; 4. Calendaristică şi Cronologie: 5. Zoologie; 6. Botanică; 7 Geologie; 8. Geografie fizică; 9. Fizică; 10. Chimie; 11. Mecanică.

II. Lumea închipuirei. — 12. Angeologie, Demonologie; 13. Duhuri, genii, arătări; 14. Magie; 15. Credinţe, superstiţii, eresuri; 16. Astrologie; 17. Cosmologie; 18. Mitologie.

III. Omul fizic, intelectual, sufletesc şi social.— 19. Anatomie; 20. Fiziologie; 21. Boale şi vindecare; 22. Igiena populară; 23. Freneologie şi fisionomie; 24. Vârstele; 25. Traiul zilnic; 26. Antropologie; 27. Inteligenţa; 28. Inţelepciunea populară; 29. Filologie, fonetică; 30. Arheologie populară; 31. Aritmetică; 32. Scrisul, cetitul; 33. Instituţii vechi juridice; 34. Creaţie populară; 35. Religie; 36. Morală, caracter; 37. Sentimente, pasiuni; 38. Petreceri, jocuri; 39. Drumuri, călătorii; 40. Sărbători, datine; 41. Prevestiri şi semne; 42. Familia; 43. Sociologie; 44. Meşteşuguri şi industrie

După cadrul chestionarului lui Sébillot, adoptat de revista „Şezătoarea", s'a alcătuit un indice general al materialului publicat în această revistă, care poate să fie consultat anume: *Indice analitic şi alfabetic al celor 25 volume din revista de folklor „Şezătoarea" (1892--1929)*. Folticeni, 1931.

Lucrarea aceasta referindu-se numai la materialul publicat în „Şezătoarea", nu cuprinde unele capitole din totalitatea folklorului, despre care se tratează în alte lucrări, unele speciale asupra unor anumite capitole, altele cu caracter de generalizare.

BASMELE ŞI LEGENDELE

Din toate secţiunile folklorului, Basmele au fost mai de multă vreme, şi mai cu atenţie cercetate, şi asupra lor s'au făcut încercări de sinteză. Colecţiile de basme, în toate literaturile, sânt foarte numeroase, şi multe dintre ele sânt un patrimoniu comun al unui mare număr de popoare; acelaşi basm îl găsim la popoare îndepărtate şi în spaţiu şi prin origina lor etnică.

Pentru explicarea basmelor, savanţii se împart în mai multe şcoli.

După şcoala mitologică reprezentată de Max Müller, Gaston Paris, Angelo de Gubernatis, etc., în basme se resfrâng reminiscenţe de mituri vechi, mituri ale soarelui sau ale aurorei, a nourilor, a ploii.

Şcoala antropologică (Lang, Gaidoz, etc.), susţine că basme identice există la selbateci, şi că nu s'a constatat încă un caz precis în care un mit să fi ajuns în rândul unui basm.

Şcoala literară (Benfey, Cosquin, etc.), caută origina basmelor populare în India.

După şcoala ritualistă, reprezentată de mai mulţi savanţi inglezi, basmele sânt vechi rituale astăzi căzute în desuetudine.

Basmele noastre sânt studiate, cu multă competenţă, de d-l Lazăr Şăineanu, în lucrarea sa „Basmele române, în comparaţie cu legendele antice şi în legătură cu basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice. Operă premiată şi tipărită de Academia Română. Bucureşti, 1895". (1114 pagini).

In acest clasic studiu comparativ, d-l Şăineanu clasifică basmele noastre în două secţii: *Poveşti mitico-fantastice* şi *poveşti psihologice*, şi fiecare secţie e împărţită în *cicluri*, iar fiecare ciclu e divizat în *tipuri*, fiecare tip cuprinzând mai multe *peripeţii*.

Astfel, în secţia I, primul ciclu al *Părăsirilor* sau *Om-animal*, al cărui element caracteristic e părăsirea (mai totdeauna provizorie) a fiinţei iubite, în urma unei greşeli, cuprinde trei tipuri fundamentale, şi anume: tipul *Bărbat-animal* sau *Amor şi Psyche*, cu două peripeţii: a) femeia greşeşte şi bărbatul (sub înveliş animal) o părăseşte; b) ea rătăceşte mult timp spre a-l căuta şi, regăsindu-l, se împacă; al doilea tip: *femeie-animal* sau *Melusina*, are două peripeţii: Bărbatul greşeşte şi femeia (zâna) îl părăseşte; el porneşte s'o caute, şi mai totdeauna o regăseşte; al treilea tip: *femeie-lebădă* sau *Neraida*, are trei peripeţii: fătfrumos, răpind hainele zânei la scăldat, ea cade în puterea lui; zâna recăpătându-şi hainele, îl părăseşte; făt frumos se duce în căutarea ei şi o regăseşte.

Urmează ciclurile şi tipurile care sânt:

Ciclul *Femeie-plantă*, cu tipurile *Daphme* şi *Cele trei naramze*;

Ciclul *Interzicerilor* cu tipurile: *Locurile oprite, Camera oprită;*

Ciclul *Juruințelor* cu două tipuri: *Iephta* și *Zânele promise;*

Ciclul *Metamorfoselor* cu tipurile: *Iason* și *Copiii de aur;*

Ciclul *Descinderilor infernale* cu trei tipuri: *Teseu, Hesperidele* și *Deceurile;*

Ciclul *Ascensiunilor aeriene* cu două tipuri: *Arborele ceresc* și *animale-cumnați;*

Ciclul *Expunerilor* cu tipurile: *Andromeda, Danae;*

Ciclul *Isprăvilor eroice* cu 2 tipuri: *Apă vie și apă moartă* și tipul *Ileana-Cosinzeana;*

Ciclul *Fecioarei răsboinice,*

Ciclul *Celor trei frați* cu 2 tipuri: *Frații perfizi* și *Tovarășii năzdrăvani;*

Ciclul *Celor doi frați* cu tipurile: *Dioscurii* și *Cei doi frați de cruce;*

Ciclul *Animalelor recunoscătoare;*

Ciclul *Femeii perfide* cu tipurile: *Scylla* și *Dalila;*

Ciclul *Incestului* cu tipul *Peau-d'âne* și tipul *Fetei cu mânile tăiate;*

Ciclul *Mamei vitrege* cu 4 tipuri: *Holle, Cenușereasa, Phryxos* și *Rodia;*

Ciclul *Pețirilor* cu 2 tipuri: *Edip* și *Enomaos;*

Ciclul *Fatalității* cu 2 tipuri: *Moira* și *Nemesis;*

Ciclul *Uriașilor* și *Piticilor;*

Ciclul *Omului viteaz* cu tipurile: *Orion* și *Hercule-Pâcală.*

Povești religioase și *Povești glumețe*, formează secțiile III și IV din lucrarea d-lui Șăineanu.

*
* *

O listă a elementelor folklorice din basmele publicate în cele 25 volume din revista „Şezătoarea“ este alcătuită în „Indicele” acestor volume, formând vol. XXVI al acestei reviste; iar o listă a acestor elemente, din toate basmele româneşti, cuprinse în diferite colecţiuni, este acea din importanta lucrare a defunctului Adolf Schullerus, intitulată: „Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten” (Helsinki, 1828), lucrare făcută după sistemul basmelor-tip Antti Aarnes, o clasificaţie pentru a servi la studiul basmelor tuturor popoarelor.

In privinţa modului cum se culeg basmele, se pot face unele observaţii.

Materialul nostru de poveşti este destul de bogat. In afară de colecţiunile din volume, sânt o sumedenie publicate prin reviste, şi chiar prin foi zilnice, pe care cu mult greu ar putea cineva să le aibă la îndemână.

Unele dintre poveştile noastre, în modul cum sânt ele publicate, nu pot să ne inspire multă încredere, în ceeace priveşte autenticitatea izvorului lor pur popular. Astfel, Ispirescu ni-a dat, ca un basm adevărat românesc, pe *Gheorghe cel viteaz*, în care se vorbeşte de „pădurea neagră”, de „sabia rămasă dela Novaci” şi numită „Balmut ajutătorul meu”. Dar Ispirescu a fost înşelat, în buna lui credinţă, de povestitorul Mihalache Constantinescu, din mahalaua Delea veche din Bucureşti, care cetise o broşură tipărită pe atunci, o traducere din A. Dumas, întitulată *Aventurile lui*

Liderik, în care este vorba tocmai de *pădurea neagră*, de *balmung*, adică de buzdugan și acest Constantinescu a făcut o combinație bizară între unele elemente, care se găsesc și în basmele noastre, și între reminiscențile lui din „Aventurile lui Liderik”, dându-ni, prin pana lui Ispirescu, un pretins basm românesc [1]), care nu poate să fie luat în samă în studiile de folklor.

Fără îndoială, însă, că dintre toate comorile populare, cele mai greu de cules, din punct de vedere folkloristic, sânt poveștile.

Un descântec, o cimilitură, se pot culege întocmai cum ți se spun, fără a li schimba forma lor lapidară. Unui descântec i se poate adăuga ori suprima un vers, i se poate schimonosi un cuvânt, dar culegătorul nu simte necesitatea, nu-i ademenit ca în descântecul pe care-l culege și-l redă, chiar cu mici modificări, să introducă o părticică din propriul lui *eu*, ceeace se poate face cu înlesnire în cântece, și cu prisosință în povești.

Alecsandri apare *el*, în poeziile populare ce a publicat.

Poezia populară a lui Alecsandri nu este copia în gips a unei statui de marmură, care poate să-ți redea o slabă senzație a originalului, ci este massa informă și fără valoare, devenită obiect de artă sub dalta artistului.

Alecsandri a făcut multe modificări în poeziile lui populare. In fiecare bucată a suprimat ceeace

1. Artur Gorovei: O chestie de folklor, în Șezătoarea, vol. X, p. 11—18.

credea el de prisos, a adăugat ceeace credea el că lipseşte, a modificat ceeace jignea simţul lui estetic, luând ca model versuri tot din poezia populară; nu ştiu însă dacă se găseşte vreun vers în care să se oglindească simţirea şi cugetarea personală a lui Alecsandri însuşi.

In poeziile populare culese de el, Alecsandri apare ca *artist*, şi atâta tot.

Acelaş lucru nu se petrece cu basmele.

Un basm poate să intereseze pe folklorist din două puncte de vedere.

Fondul basmului ni arată *elementele* care-l compun, şi acestea fac obiectul studiilor de folklor. Prin urmare, condiţia esenţială pentru a putea servi ca material de studiu, este ca basmul să fie *sincer*. Cine culege basme dela un mahalagiu din Delea veche, care citeşte „Aventurile lui Liderik", poate să fie aproape sigur de nesinceritatea lor. Şi foarte multe din basmele publicate până acum sufăr de acest neajuns: influenţa ştiutorilor de carte.

Ne mai poate interesa un basm prin *forma* în care ni-l redă povestitorul, sau — mai exact — prin ceeace pune el, din sufletul lui, în basm.

In *fondul* unui basm, adică în *elementele* lui, se oglindeşte un *trecut* întreg, se arată înrudirea lui cu altele ale altor popoare; din studiul elementelor determinăm filiaţiunea basmului.

In *forma* unui basm vorbeşte *prezentul*. Povestitorul face diferite reflexii personale, pe care i le sugerează elementele basmului; întroduce în el

mici amănunte, acomodându-l cu mediul — cu timpul şi cu locul —, şi toate acestea variază dela individ la individ.

Aceasta este, fără îndoială o parte importantă într'un basm, care ar trebui să atragă serioasa atenţie a folkloristului, pentrucă aceasta este *partea românească* a basmului, şi din ea aflăm ceeace gândeşte şi simte poporul *astăzi*.

Mai toate basmele noastre, publicate până acum păcătuesc privite din această lature.

Culegătorul, nu stenografiază ceeace aude, dela povestitorul anume ales dintre acei cari nu au putut să fie influenţaţi prin cetirea diferitelor cărţi de poveşti. Culegătorul acesta ascultă o poveste, îşi memorează sau îşi notează elementele, şi dacă are bunul simţ să le lase aşa cum le-a auzit, le combină cu mai multă sau mai puţină măestrie, după cum are sau nu talent, se substitue în locul povestitorului, prin reflexiile lui proprii, aşa încât cetind un asemenea basm, aflăm ce simte şi ce cugetă culegătorul, şi nu povestitorul basmului.

Cine ar putea să conteste înalta valoare literară a poveştilor lui Creangă? Şi cu toate acestea Creangă nu a făcut operă de folklorist.

In multe dintre basmele noastre publicate, elementele folklorice se pierd într'un noian de vorbărie, care poate să fie *artă* la Creangă, *flecărie* la cei mai mulţi, dar la prea puţini e material de folklor care să poată servi la studiul ştiinţific al folklorului.

CÂNTECELE

Mai uşor de cules, din tot materialul de folklor, sânt cântecele. De aceea şi numărul lor este mare, răspândite în multe colecţii. Multe, foarte multe dintre cântecele publicate, sânt variante, care se deosebesc prea puţin între ele. Adeseori diferenţa constă într'un cuvânt în locul altuia, într'un vers suprimat în unele, sau adăugat în altele. Academia Română avusese intenţia să facă un *Corpus* al cântecelor, intenţie care nu s'a realizat. S'ar fi ajuns la o clasificare a cântecelor, după teme, precum s'a făcut pentru basme, ceeace ar fi fost un mare ajutor pentru cercetări.

Cântecele joacă un rol important în viaţa tuturor popoarelor, începând cu cele selbatece. Dela naştere până la moarte, cântecul face parte integrantă din viaţa individului.

Cântecele de leagăn sânt întrebuinţate şi la triburile primitive, la selbateci. Jocurile copiilor sânt regulate de multe ori prin cântece şi danţuri. La nuntă se cântă, în ceasuri de veselie şi de tristeţă se cântă, diferite munci sânt însoţite de cântece, şi la sfârşitul vieţii mortul este bocit, prin cântece.

Sânt cântece speciale unei anumite populaţii, sau unei bresle anumite, cântece cunoscute în localităţi determinate; dar sânt şi cântece care aparţin unui popor întreg, cunoscute dela un cap la celalt al unei ţări. Lucrul acesta se întâmplă adeseori la noi. Sânt însă şi teme ale unor cântece răspândite în afară de hotarele unei aceleiaşi ţări. Se citează, astfel cântece cunoscute în toate provinciile Franţei, sub aspecte uneori diverse, dar având la bază aceiaşi temă, şi cântece identice în nordul Italiei, în Catalonia şi chiar în Portugalia.

La noi, acelaş lucru. *Mioriţa* noastră o au şi alte popoare, şi multe din legendele noastre sânt răspândite peste toată lumea. Ar fi de ajuns să citām „Legenda arborilor îmbrăţişaţi" [1]; multe cimilituri de ale noastre sânt identice la o sumedenie de popoare [2] iar mare parte din descântecele noastre par să fie traduceri aidoma a unor descântece străine [3].

Sub numele de *cântec* noi înţelegem o *poezie*, nişte versuri care se recitează, fără să fie cântate; dar, în acelaşi timp *cântec* este şi o poezie care se intonează pe o melodie. In Ardeal, însă, versurile cântate se numesc *cântece*, *hore*, iar versurile recitate se numesc *descântece*.

Pentru cele ce se expun în acest paragraf, *cântec* însemnează poezia recitată cum şi acea cântată.

---

1. Artur Gorovei: Legenda arborilor îmbrăţişaţi, «Şezătoarea», XIII, 136.
2. Id., Cimiliturile Românilor, 1898. Ed. Acad. Rom.
3. Id., Descântecele Românilor, 1931. Ed. Acad. Rom.

O clasificaţie definitivă a cântecelor noastre încă nu s'a făcut.

B. P. Hâjdău, în prefaţa scrisă la 1867, pentru volumul: „Basme, oraţii, păcălituri, şi ghicitori“ [1]), adunate de I. C. Fundescu, clasifică literatura noastră populară în trei genuri: *poetic*, *aforistic* şi *narativ*.

Genul *aforistic* ar cuprinde: *proverbe*, *idiotisme*, *ghicitori* şi *frământări de limbă*.

In genul *narativ* ar intra: *tradiţiunea*, *anecdota*, *basmul*.

Cântecele, în genere tot ce este versificat, alcătuesc genul *poetic*, care cuprinde următoarele subclasificaţii: *cântec bătrânesc*, *doină*, *colindă*, *horă*, *vicleem*, *descântec* şi *oraţie*.

Intre *doină* şi *horă*, Hâjdău face deosebire: „Doina sau elegia, espresiunea amorului şi a suferinţii“, iar „Hora sau ditirambul, cântec de joc şi veselie“.

In 1885 apare o mare colecţie de „Poesii populare române“, culegerea lui G. Dem. Teodorescu. In „Precuvântare“ autorul susţine că poeziile noastre populare dau loc numai la două sisteme de clasificare: *după anotimp şi după vârsta celor ce le cântă*, şi dă precăderea noimei a doua, clasificarea lor după etatea persoanelor care execută datina, care rostesc sau cântă versurile, ţinând samă, în înşiruire, şi de succesiunea lor cronologică. In

1 Volumul s'a tipărit la 1867 într'o primă ediţie, de autor însuşi, şi alte două ediţii au apărut în editura Socec.

acest chip clasificaţia lui G. Dem. Teodorescu, este aceasta:

I. Aparţin copilăriei, juneţii şi adolescenţii cele următoare şi anume:

1. Moş Ajunul (în noaptea de 23 decembrie);
2. Colindele (în noaptea de 23, 24 şi 31 decembrie);
3. Steaua şi Vicleimul (dela 25 decembrie la 8 ianuarie);
4. Vasilca (în ziua şi noaptea de 31 dec, şi 1 ianuarie);
5. Pluguşorul (în noaptea de 31 dec. şi la 1 ianuarie);
6. Sorcova (numai în dimineaţa zilei de 1 ianuarie):
7. Oraţiile de nuntă (dela 8 ianuarie inclusiv înainte);
8. Rugăciunile (totdeauna), Cântecele şi jocurile de copii (primăvara);
9. Lăzărelul (în sâmbăta lui Lazăr sau a Floriilor);
10. Paparudele şi Caloianul (vara în timp de secetă);
11. Ghicitorile, întrebările şi problemele numerice, şi
12. Glume (toamna şi iarna la aşa numitele „şezători");
13. Cântecele de lume (totdeauna, dar mai cu samă toamna).

Aparţin maturităţi şi bătrâneţii cele următoare şi anume:

14. Descântecele (totdeauna) şi prognosticele (toamna);

15. Versurile din basme (toamna şi iarna la „şezători");

16. Cântecele vechi (totdeauna şi în special la nunţi),

Această clasificare nu poate să fie susţinută.

O altă mare colecţie — dar cu mai puţină valoare — este aceea intitulată „Materialuri folkloristice", culese şi publicate sub auspiciile Ministerul Cultelor şi Invăţământului public, prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu.

Volumul II: „Din literatura poporană a Aromânilor", o valoruasă lucrare a D-lui Pericle Papahagi (volum de 1072 pagini), are pe copertă indicarea că-i publicat tot sub îngrijirea lui Tocilescu, care însă nu a contribuit cu nimic la desăvârşirea lucrărei.

In acest volum I, în rubrica unui „Chestionar folkloristic" se indică materialul care trebue adunat, şi sub titlul „Versuri" se înşiră: *Doine*, *Cântece bătrâneşti*, *Cântece cătăneşti*, *Cântece haiduceşti*, *Balade*, *Hore*, *Strigături*, *Chiuituri*, *Colinde*, *Cântece de stea*, *Bocete*, *Cimilituri*, *Deceuri*, *Descântece*, *Farmece*, *Vrăji*, *Rugăciuni*.

Clasificarea aceasta, cu multe confuzii, nu are niciun temeiu.

Alţi culegători de cântece îşi fac nişte împărţiri după materialul ce au adunat, fără a încerca vreo clasificare generală, care este de găsit de acuma înainte.

DATINE ȘI CREDINȚI

Indrumări despre modul de a culege datinele și credințele poporului, ar fi greu de dat. Imprejurări felurite determină acest mod, iar chestiunea: „ce sânt datinele și credințele", poate să o rezolve orișicare cercetător de folklor, conducându-se de clasificările indicate în această lucrare.

Folklorul nostru este bine reprezentat, în această materie; lucrări serioase s'au înfăptuit sub auspiciile Academiei Române.

Viața întreagă a poporului nostru este cercetată în amănunțime. Dela naștere până la moarte, știm ce se petrece în satele noastre, din anumite localități, trecând prin toate fazele vieții: pruncia, copilăria, adolescența și viața de bărbat, în toate manifestările ei. Gospodăria, cu toate ramificațiile ei, este cercetată; medicina de asemenea. Intr'un cuvânt, literatura folklorului nostru este bogată, și pe baza materialului publicat s'ar putea încerca o lucrare de sinteză, în genul aceleia făcută, pentru Franța, de Sébillot.

ARTA POPULARĂ

Prin *arta populară* trebuie să înţelegem şi ceea ce, în vorbirea curentă, s'ar putea exprima prin *meserie*.

D-l profesor Alex. Tzigara-Samurcaş propune şi susţine a se întrebuinţa expresiunea „artă ţărănească", în loc de artă populară.

A construi o casă, în lumea oraşelor, nu înseamnă că proprietarul, pentru care se construieşte, face el artă, după cum nu fac artă toţi meseriaşii şi lucrătorii întrebuinţaţi la construirea acelei case. Acelaş lucru se poate spune despre îmbrăcămintea, podoabele şi uneltele de gospodărie ale orăşenilor. Cele mai frumoase costume naţionale, cu care se împodobesc orăşencele, la diferite ocazii, nu reprezintă arta lor.

Cu totul altfel trebuie să judecăm când vine vorba despre săteanul care, el singur îşi lucrează îmbrăcămintea şi uneltele lui de gospodărie, fără a fi de meserie nici constructor de case, nici ţesător sau scluptor în lemn.

Arta populară mai consistă în olărie, în meşteşugul de a văpsi lâna, pentru care ştiu să-şi prepare

culorile din plante, în meşteşugul de a împistri, a zugrăvi ouăle de Paşti, în meşteşugul de a-şi face mobilierul casei etc.

Tòt artă populară este muzica şi danţul, într'un cuvânt ceeace are intimă legătură cu simţul artistic, care se manifestă în diferite moduri.

In domeniul folklorului nostru, arta populară a fost puţin explorată. De altfel lucrul acesta se petrece şi în alte ţări, şi se explică lesne, ştiind că o anchetă asupra artei populare cere oarecare pregătire, oarecare muncă mai multă decât trebuie pentru a culege un cântec, a însemna o credinţă sau a descrie un obiceiu.

Ca să culegi melodii, trebuie să cunoşti muzica, chiar dacă, pentru partea mecanică, te serveşti de aparate care înregistrează. Pentru danţuri e şi mai greu; prin cuvinte este aproape cu neputinţă să redai mişcările, ritmul unui danţ, ceeace, în vremurile de astăzi, se obţine cu mult succes prin ajutorul filmului.

In privinţa muzicei populare s'a pornit la noi o acţiune serioasă şi rodnică. Socieatea compozitorilor români din Bucureşti, a adunat şi adună mereu cântece din toate părţile ţării, înregistrate cu aparate perfecţionate, pe suluri care se păstrează în Arhiva de folklor a Socetăţii. Societatea editează şi o serie de publicaţii, în care melodiile sânt aranjate pe note muzicale, aşa ca să fie la îndămâna tuturor.

Manifestările celelalte ale artei populare se pot reprezenta prin desenuri, fotografii sau film, şi

mijlocul cel mai priincions este adunarea obiectelor în muzee, precum sânt muzeele etnografice din Bucureşti şi Cluj, ori Muzeul Folticenilor, în care se găsesc lucruri interesante. Muzeele acestea sânt începuturi, în care sânt de adunat încă multe obiecte, ca să dea o palidă imagine a unei realităţi care merită mai multă atenţiune decât i se dă.

Importanţa Artei populare a fost recunoscută, în unanimitate, de reprezentanţii naţiunelor grupate într'un „Institut internaţional de cooperaţie intelectuală", cu sediul la Paris, care, în 1928, a organizat primul Congres internaţional de Artă populară, ţinut la Praga, în luna octombrie. Lucrările acestui Congres formează două mari şi frumoase volume, intitulate„ Art populaire" (Editions Duchartre, Paris, 15, rue Ernest Cresson).

La acest Congres a fost reprezentantă şi România, şi comunicaţiile făcute de delegaţii noştri sânt tipărte în aceste volume.

Primul volum cuprinde:

„Pictura pe sticlă la Românii din Transilvania" de Ion Muşlea (p. 113);

„Ornamentaţia ouălor de Paşti la Români", de Artur Gorovei (p. 116);

„Arta ţărănească în România", de Al. Tzigara-Samurcaş (p. 122).

Volumul II cuprinde:

„Istoria şi starea actuală a cercetărilor asupra muzicei populare româneşti", de Tiberiu Brediceanu (p. 133);

„Hora, Maquam și cântecul popular al Orientului european", de Emil Riegler-Dinu (p. 140).

Planșe, reprezentând obiecte de artă populară românească, împodobesc aceste două volume.

In vol. I sânt următoarele planșe:

Pl. 72. „Interior țărănesc din Transilvania" (Comunicarea d-lui Al. Tzigara-Samurcaș);

Pl. 73 „Poartă de casă țărănească" și „Cruce de mormânt din Transilvania";

Pl. 74, „Ceramică".

Pl. 75. „Cruci de lemn".

Pl. 76. „Ouă de Paști" (Comunicarea d-lui Artur Gorovei);

Pl. 77 și 78. „Icoane pe sticlă" (Comunicarea d-lui I. Mușlea).

In vol. II sânt:

Pl. 53. „Țărancă din Bran" și „Țărancă din ținutul Sibiului".

Pl. 54. „Nuntă țărănească în Valea Sebeșului" și „Țărancă din poiana Sibiului";

Pl. 55. „Scoarță din Basarabia" (Colecția H. Focillon);

Pl. 56. „Scoarță din Oltenia". (Colecția C. Oprescu).

Lucrări cu privire la artă românească: țesături, sculpturi în lemn, icoane pe sticlă, ouă încondeiate, muzică, danțuri, etc., sânt bine reprezentante în folklorul nostru, și trebuiesc cercetate cu atențiunea cuvenită, putând servi chiar ca modele pentru alte lucrări similare.